

Eusko Jaureritzako erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del Gobierno Vasco

DROGAK ETA GENEROA

Farapi S.L.
2009

AURKIBIDEA

1. Genero ikuspegia	48
1.1. «Generoaren» definizioa	48
1.2. Genero ikuspegia	49
2. Kontsumo mailak	50
2.1. Alkoholaren kasua	50
2.2. Beste substantzia batzuk	53
3. Beste datu batzuk	56
3.1. Genero ikuspegia droga-mendekotasunari buruzko ikerketetan	57
4. Testuinguru soziokulturala	60
5. Emakumeen kontsumoak, gizonen testuinguruak	62
5.1. Maskulinitateari buruzko ikerketak	62
6. Generoa eta performatibitatea	63
6.1. Maskulinitatearen definizio negatiboa	63
6.2. Boterea eta menderatzea	63
7. Frogapenak, gogortzea eta onartzea	64
7.1. Indarkeria	64
7.2. Arriskua	65
7.3. Kontsumoa gizonen jarduera moduan	65
8. Emakumezko kontsumitzaileak aisialdiko testuinguruetan	66
9. Consumo en contextos de ocio	68
10. Psikofarmakoak	70
11. Joera osasun sisteman	70
11.1. Emakumeen mendetasun egoera	72
11.2. Psikofarmakoen hautematea	72
12. Bibliografia	74

Ikastaro honen bidez, drogen kontsumoa aztertzeko eta horri buruzko gogoeta egiteko zenbait gako eman nahi ditugu, genero ikuspegitik.

Ikastaro honetan zenbait gai aztertuko ditugu, eta espero dugu, kontsumoan, emakume eta gizonen artean dauden desberdintasunak eta desberdintasun horien arrazoiak ulertzeko balio izatea. Halaber, esku hartzeko neurri egokiak zein diren adierazten saiatuko gara, alderdi horiek kontuan hartuta.

1. GENERO IKUSPEGIA

1.1. «GENEROAREN» DEFINIZIOA

Gaia azaltzen hasi aurretik, garrantzitsua da generoari buruz hitz egiten dugunean zeri buruz ari garen argitzea.

Generoaren kontzeptua «gizonek eta emakumeek gizarte egituran zuten lekua ezaugarri biologikoen ondorioz hartzen zuten nonahiko teoria determinista biologikoei aurre egiteko» sortu zen (Maquieira 2001: 159). Kontzeptu hau emakumearen eta gizonaren ikuskeraren naturalizazioa zalantzan jartzeko sortu zen. «Emakumea ez da berez emakume jaiotzen, egiten da».

Gizon eta emakumeen artean ustez dauden desberdintasunek gizarte antolaketarekin lotura dutela dioen ideia oso erroturik dago mendebaldeko pentsamoldean. Ideia hori, emakumeak mendeko lekuan dauden gizarte ordena sortzen ari da. Horregatik teoria feministak sexua eta generoa bereizten ditu. Sexua honela ulertzen dute: gorputzaren ezaugarri morfologikoak (genitalitatea, ugaltze aparatuen ezaugarri morfologikoak eta desberdintasun hormonal eta kromosomikoak barne hartuz). Generoa honela ulertzen dute: femeninoaren eta maskulinoaren egite kulturala, atzemandako ezaugarri biofisiologikoen eraikuntza kulturala.

Bereizketa horren helburua, alderdi bata eta bestea bereiztea izan zen, emakumeek eta gizonek gizartean duten lekua gizarte eta kultura antolaketaren arabera dela egiaztatzeko, eta ez ustez dauden desberdintasun biologikoen arabera. Orduan generoaren eraikuntza testuinguru sozial, kultural eta historikoan ulertzen lan egin dute, gizarte zientzien lanik garrantzitsuenetako bat baita (ibid.: 161).

Genero kategoria erabiltzeak, sexu desberdintasunen interpretazio, sinbolizazioa eta antolaketa modu ugari onartzea ekarri zuen, gizarte harremanen ondorioz. Horrez gain, funts femeninoa edo maskulinoa zegoela kritikatu zuten (ibid.: 160).

«Generotzat» bi gauza ulertu behar dira: Antzemandako ezaugarri biofisiologikoen eraikuntza kulturala eta kategoria analitikoak.

Generoak arauak eta hierarkizazioa ekartzen ditu. Halaber, analisi kategoriak haren sorrera ulertzeko aukera ematen du, testuinguru sozial, kultural eta historiko jakin batzuen barruan. Hau da, generoa sistema bat moduan eta analisi kategoria bat moduan ulertu behar da.

Sexuari dagokionez, beti konstante unibertsala edo historiatik kanpoko errealitate naturala ez dela argitu behar dugu.

Gizon eta emakumeen portaera egokien sistema sexuaren ezaugarri fenotipikoak hautamen aurretik gertatzen da, eta genero eskaeretara egokitu behar du, Jose Antonio Nieto antropologoaren ustez:

«Sexua generoaren bidez ezartzen da, gizartean» (1998:26). Halaber, kulturaren izaera banatzen duen muga zehaztugabea agerian uzten du berriz, eta haren eraikuntza soziokulturala erakusten du, esanahi, arau erregulazio eta asmaketa teknologikoko sistema baten bidez. Carole Vancek adierazi duen moduan, «gorputza eta haren ekintzak gizarte jakin batean dauden esanahi kodeen arabera ulertzen dira» (1985:8).

1.2. GENERO IKUSPEGIA

Genero ikuspegia aztertzea oso erraza da, emakumeek eta gizonek baldintzatzaile desberdinei erantzuten dietelako eta, beraz, errealitatea ulertzeak batak zein besteak baldintzatzen dituzten alderdiak eta eragileak bereiz aztertzea ekartzen du.

Halaber, lan konplexua da, ez direlako baldintzatzaile desberdinak soilik; sexuen eta gizartearen artean egindako harremanaren berariazko konfigurazio baten ondorioa diren baldintzatzaileak baizik. Kontuan hartu behar dugu gizarte antolaketaren euskarri nagusietako bat genero sistema dela. Horregatik, harreman estua dago emakumeak eta gizonak baldintzatzen dituzten faktoreen artean; beraz, ezin dira bereiz hartu. Ez dugu ahaztu behar sistema bati buruz ari garela.

Genero sistemaren ezaugarri nagusia polaritatea da. Mekanismo indartsua da, maskulinoari edo femeninoari dagokienez, alderdi ugari antzemateko aukera ematen diguna; aurkaritzan oinarrituz beti. Horrela, emakumeek eta gizonek ez dituzte definizio desberdinak bakarrik; oro har, kontrakoak dira.

Maskulinitatea eta feminitatea termino konplexuak dira, eta zenbait ezaugarri termino baten barruan edo bestean biltzea dute helburu. Normalean, gizonen eta emakumeen esleitzen zaizkie hurrenez hurren, bereizita. Gizarte guztiek ez dute mota honetako erregistrorik, termino batoren eta bestearen artean harreman polarizatua hartzea eskatzen duelako horrek. Gizonak eta emakumeak ezaugarri polarizatuen eramailetzat hartzen dira. Kultura batean femeninoztat hartzen dena, bestean, maskulinoztat egiten da.

Baina kontuan hartu behar dugu gizarte antolaketak ez diola erantzuten sistema estatiko bati, eta etengabe gertatzen direla aldaketak. Horrela, emakumea eta gizona izatea zer den nola ulertzen dugun eta gizartean duten lekua nahiz sexuen arteko harremana ere aldatu egiten dira. Sistema honetan ez dira aldaketak edonola sartzen, eta sisteman bertan eztabaida eta doiketa handiak ekarri ohi ditu. Emakumeen kokapenari eta kontzeptualizazioari dagokienez, azken mendean gertatutako aldaketek zenbait doiketa eskatzen dituzte, eta horren ondorioak ezin ditugu oraindik balioztatatu, aurretik esan dugun moduan, sexuen eta haien kokapenaren arteko erlazioa gizarte antolaketaren funtsezko euskarrietako bat baita.

Aldaketa horiek gizartearen antolatzeke moduaren aurka egiten ari dira, emakumeen eta gizonen ikuspegi berezian oinarritzen baita, bakoitzari leku jakin eta kontrakoa ematen diena. Beraz, baten aurka egiten badugu, bestearen eta bata nahiz bestearen aurka ere egingo dugu. Emakumeek gizartean duten posizioan aldaketarik gertatuko balitz, egiturazkoa izango litzateke; hor-taz, gizonen posizioan ere eragina izango luke.

Emakumeak «femenino» esaten zaion horretatik ihes egiten saiatzen ari dira, baita horren definizio berria sortzen saiatu ere. Horren ondorioz, tradizioz, gizonenak izan diren esparruetan posizioak hartzen ari dira. Maskulinoa zer den eztabaidatzea eragiten ari da hori.

Horrek maskulinoaren eta femeninoaren definizioak eta haien arteko erlazioa egokitzea dakar. Egia esan definizio berri horiek sortzea ez da zailena, baizik eta genero sistemaren baitan dagoen polaritatearekin bukatzea. Horrela, polarizazio dinamika berari, eta ondorioz, hierarkizazioari,

erantzuten jarraitzen diren definizio berriak sortzen dira, eta sistemak egokitzeko dituen mugak agerian geratzen dira. Horren adibidea dugu kristalezko sabaia.

Drogazaletasunaren fenomenoaz aztertzean ezin ditugu alde batera utzi aipatu ditugun aldaketa horiek. Izan ere, argi agertzen dira emakumeen kontsumo jarreraren aldaketan. Jarrera horien bidez, emakumeak, eta horren ondorioz, gizonak, hartzeko eta definitzeko moduaren aurka egiten ari dira. Hor ikusten duguna da drogen kontsumoari dagokionez, gaur egun, maskulintzat jotzen diren posizioetara aldatzen ari direla emakumeak, hein handi batean, behintzat.

Ikus ditzagun, hasteko, kontsumoari dagokionez emakumeen eta gizonen artean dauden desberdintasunak.

2. KONTSUMO MAILAK

2.1. ALKOHOLAREN KASUA

Alkohola emakume eta gizonen artean kontsumoan dagoen desberdintasunaren adibide ona da, bestelako arazoien artean kontsumoa munduko herrialde desberdinetan hedatu delako eta gehien ikasitako drogetakoa izan delako. Horrez gain, nolabait estandarizatuta dauden neurketa parametroak ditu.

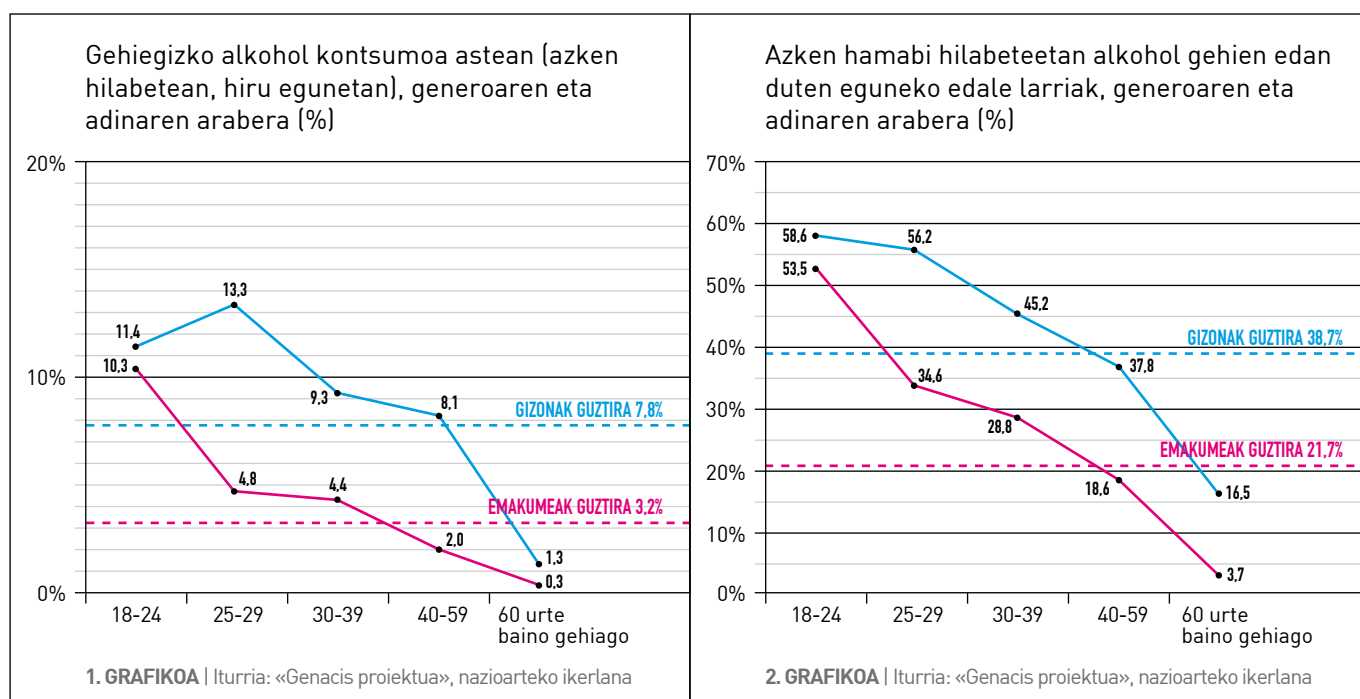
Emakumeen eta gizonen kontsumoari buruzko datuak egindako ia ikerketa guztietan errepikatzen dira. Hemen, erreferentzia moduan, «Alcohol, Gender and Drinking Problems, Perspective from Low and Middle Income Countries» lanaren lehen kapitulua hartu dugu (OMEk 2005ean egindako txostena¹), «Why Study Gender, Alcohol and Culture?» izenburua duena, hain zuzen.

Hau da ematen duen lehen iritzia: «emakumeen aldean, mundu osoan, gizonek alkohol gehiago edateko, kontsumitzeko eta horren ondorioz, arazo gehiago sortzeko aukera gehiago dituzte» (2005: 1). Testu honek ematen dizkigun bestelako datuak:

- «Abstinentzia askoz ere ohikoagoa da emakumeen artean gizonen artean baino» (ibid.: 3).
- «Eskualde guztietan gizonek emakumeek baino alkohol gehiago kontsumitzen dute, baina zenbait eskualdetan, aldeak ez dira besteetan bezain nabariak» (ibid.: 3).
- «Gizonek emakumeek halako bi aukera gehiago dituzte mozkor larriko gertakariak izateko» (ibid.: 4)
- «Gizonek emakumeek halako bi aukera gehiago dituzte alkohol hartze larri kronikoko gertakariak izateko» (ibid.: 5).
- «Alkohol intoxikazioa askoz ere gehiagotan errepikatzen da gizonen artean emakumeen artean baino» (ibid.: 5).

1. Wilsnack, Richard W., Wilsnack, Sharon C. & Obot, Isidore S. (2005) "Why study gender, alcohol and culture?", Obot, Isidore S. & Room, Robin World Health Organization, Alcohol, Gender and Drinking Problems, Perspective from Low and Middle Income Countries. WHO (3. or. 12-23)

- «Gizonek emakumeen aukera bikoitza baino gehiago dituzte alkoholaren erabilerarekin zerikusia duten arazoak izateko. Gizonek emakumeek baino askoz ere aukera gehiago dituzte diagnostika daitekeen alkohol gehiegi edatearen arazoa izateko» (ibid.: 5).
- «Gizonek emakumeek baino askoz ere aukera gehiago dituzte diagnostika daitekeen alkoholaren mendetasuna izateko» (ibid.: 5)
- «Argi dago alkoholarekin zerikusia duten heriotzak eta toxikazioak gertatzeko aukera gehiago dituztela gizonek emakumeek baino» (ibid.: 6) .
- «Kontsumo kaltegarri eta arriskutsuarekin lotutako osasun egoera asko ohikoagoak dira gizonen artean emakumeen artean baino» (ibid.: 6).

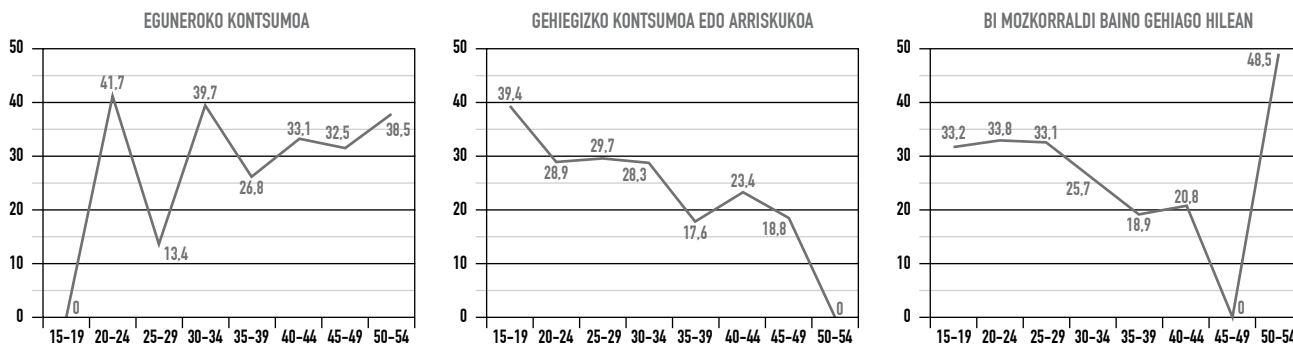
Generoari, alkoholari eta kulturari buruzko «Genacis proiektuaren» Nazioarteko Ikerketaren grafikoetan argi ikusten dira Espainiako emakumeen eta gizonen artean kontsumoan dauden desberdintasunak.

Ildo beretik doaz «Euskadi eta drogak 2006» txostenaren datuak. Grafiko hauetan, adin tarte eta kasu guztietan, gizonak alkohol kontsumitzaile nagusiak direla ikusten da. Emakume gehiago ikusten dira gehiegizko kontsumoaren eta asteburuko arriskuaren kasuetan (ia % 40). Halaber, deigarria da 65 urtetik gora alkohol kantitatea handitzen dela, baina txostenak argitu du hori gerta daitekeela emakume kopurua adin horrekin gizonen kopuruaren halako 1,4 delako (Euskadi eta drogak: 70).

GENACIS² txostenak argi uzten du emakumeek beti alkohol kantitate txikiagoa kontsumitzen dutela gizonek baino, eta aldi gutxiagotan. Horrez gain, jarrera zenbait eta muturrekoagoa izan (alkohol kantitate handia sarritan hartzea) gizonen eta emakumeen arteko aldea orduan eta handiagoa da. Grafiko honetan edari handien ehunekoa ikus daiteke, normalean edaten dutenak herrialde eta sexuen arabera bereizita (8,468 gramo alkohol baino gehiago hartzen duenari «edale handia» esango diogu):

2. "Gender, Culture and Alcohol Problems: A Multi-national Study" <http://www.genacis.org/>

Eguneroko edaleen artean, gehiegizko kontsumoa edo arriskukoa duen emakumeen ehunekoa, eta azken urtean hilean bitan baino gehiagotan mozkortu direnena (% bertikalak)

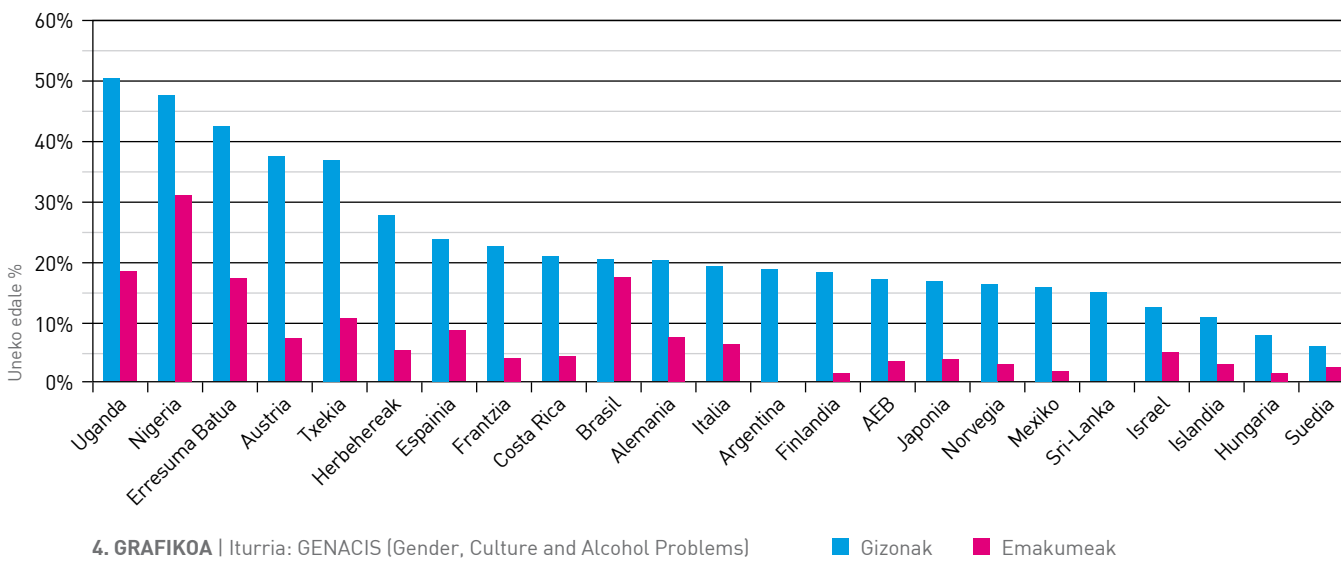

3. GRAFIKOA | Iturria: Euskadi eta drogak 2006

Fenomeno hori unibertsala bada ere, onartu behar dugu «genero desberdintasunak nabarmen aldatu direla zenbait gizartetan, aro historikotan eta edateko ereduetan, eta unibertsaltasuna eta genero desberdintasun horien aldakortasuna ezin izan dira ongi azaldu». (Wilsnack et al.: 1).

Eredu horien unibertsaltasunak alde biologikoak daudela pentsaraz dezake. Hala ere, egia esan, gizarteetan nahiz gizarte berean talde edo maila desberdinetan dauden aldeak direla eta, zaila da joera hori biologiari leporatzea. Izan ere, zenbait herrialdetan, alkohol kontsumoaren zenbait ezaugarri parekatzen dira sexuen artean. Wilsnack, Wilsnack eta Obot egileek jasotakoaren arabera, «genero desberdintasunak murriztu edo desagertu egin dira Europako zenbait herrialdetan (hala nola Irlandan, Norvegiar eta Erresuma Batuan), baia baita garatzeko bidean diren zenbaitetan ere (hala nola Nigerian eta Mexikon), noizean behingo alkohol hartze larriari dagokionez» (ibid.: 5).

Edale handien ehunekoa ohiko edaleenaren aldean, sexuaren arabera (18-34 adin-tartea)

4. GRAFIKOA | Iturria: GENACIS (Gender, Culture and Alcohol Problems)

Gizonak Emakumeak

Ohiko hipotesia da emakumeen kasuan alkohol kontsumoa handitzen dela gero eta emakume gehiago antzina gizonenak ziren lanak egiten hasi direlako. Horrela, maskulintzat jotzen ziren ohiturak hartzen hasi dira, derrigorrez hasi direlako lanean. Hala ere, hori ez da beti neurri berean eman. Gerta daiteke emakumeek zenbait kontsumo eredu hartzea, baina beste batzuk,

berriz, ez. Horrela, alkohol kontsumoa handitzea ezin zaio beti egotzi emakumeek autonomia handiagoa eta aukera gehiago izateari; behintzat, ez da arrazoi nahikoa izan emakumeek gizonen beste eta ondorio berdinekin edateko. (ibid.: 8). Zalantzarik gabe, kontuan hartu beharreko arrazoiak izan daitezke, hala ere, testuinguruan sartu eta alkoholaren eta generoaren inguruan dauden kultura ezagutzekin lotu behar dira.

Zenbait azalpen eman dira gizonen kontsumo handiagoari buruz, baina bat ere ez da eskusiboa izan eta aldi berean gerta daitezke. Alkohol kontsumoari dagokionez, sexuen arteko desberdintasuna azaltzeko nahikoa hedatuta dagoen hipotesi bat da alkohola gizentasuna adierazteko baliabidea dela, batez ere nahiz eta alkohol kantitate handia kontsumitu antza eraginik ez dutela izan erakusteko (ibid.: 8). Hori horrela, alkoholaren kontsumoa botere ezaugarriekin lotzen da (pairamena, iraupena); baita indarkeriarekin ere.

Emakumeen alkohol kontsumo txikiagoa azaltzeko, beste hipotesi bat dago: alkohola sexualki desinhibitzen duen substantzia bat denez, emakumeentzat negatiboa da, eta ez dute hainbeste edaten topaketa sexualak saihesteko eta beren sexualitatearen gaineko kontrola indartzeko. Horrek lotura handia ere badu emakume edalearen (eta, oro har, aurrerago azalduko dugun drogazalearen) inguruko estereotipo negatiboekin.

Gizonen arrisku jarduerak egiteko joera dutela da beste hipotesi bat, alkohol kontsumoa mota horretako jardueratzen hartzen badugu. Arrisku jarduerak eta jarrerak gizentasuna nabarmentzeko ere balio dute (ibid.): 9 (gai hau aurrerago azalduko dugu).

Laugarren hipotesi batek alkohol mailak emakume eta gizonen ardurekin lotzen ditu, bereziki etxekeekin (ibid.: 9). Batetik, gizonen gehiago edateko joera dute zenbait ardura hartzen ez dituztelako (bereziki etxekeak), edo zenbait betebeharrak, antza, ez dagokielako haiei. Bestalde, emakumeek gutxiago edaten dute ardura gehiago hartzen dituztelako beren gain; bestela, ezin izango lituzkeelako behar bezala egin, edo gizarteak emakumeen portaera gehiago kontrolatzen duelako. Zenbait kasutan, etxeke erantzukizun gehiegi eta ordaindutako lanak izateak, zenbait emakume gehiegi edatea eragin lezake.

Hipotesi horiek guztiek egoera desberdinei erantzun liezaiekete, eta konbinatuz ere balio lezakete. Argi dagoena da alkohol kontsumoa gizonen artean muturrekoagoa edo arazotsuagoa dela, eta gizonen eta emakumeen arteko aldeak handitzeko joera dutela balio handiagoa ematen zaionean:

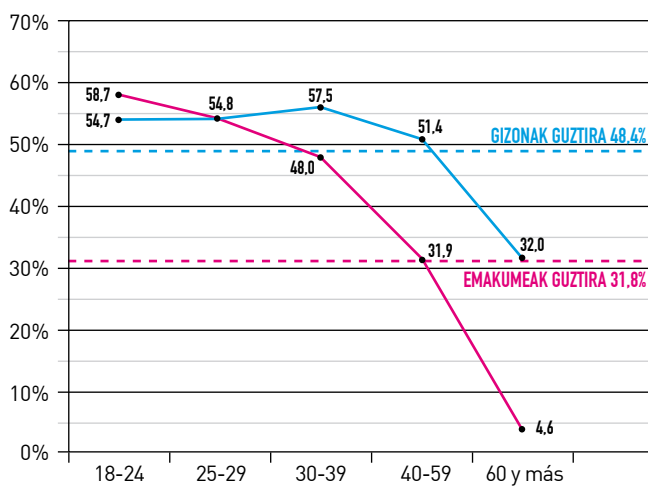
- Gizonen nagusitasunari
- Gizonen berrespen sexualari
- Arriskuaren eta maskulinitatearen arteko erlazioari
- Eta erantzukizunak ez izateari (etxekeari edo familiakoari dagokienez) (ibid.: 10)

Hala ere, gizonen alkohol kontsumo handiagoari buruzko hipotesi asko badago ere, oraindik emakumeek zergatik edaten duten azaltzeko arrazoiak aurkitzeke daude.

2.2. BESTE SUBSTANTZIA BATZUK

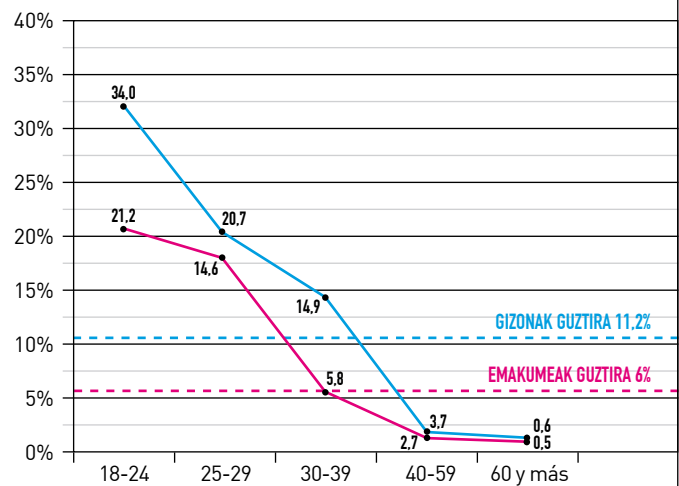
Mota guztietako substantzien kontsumoaren panoramika aldatzen ari den arren, emakumeen posizioari dagokionez gure gizarteetan aldaketak gertatu direlako eta substantzia berriak eta kontsumitzeko modu berriak sartu dituztelako, gehiegizko kontsumoarekin arazoak dituztenek gizonak izaten jarraitzen dute. Horrela, alkohol kontsumoaren baitan agertzen diren zenbait alderdi beste substantzia batzuetan ere agertzen dira.

Eguneroko erretzaileen prebalentzia t(%), generoaren eta adinaren arabera aldi berean (P<0,005)

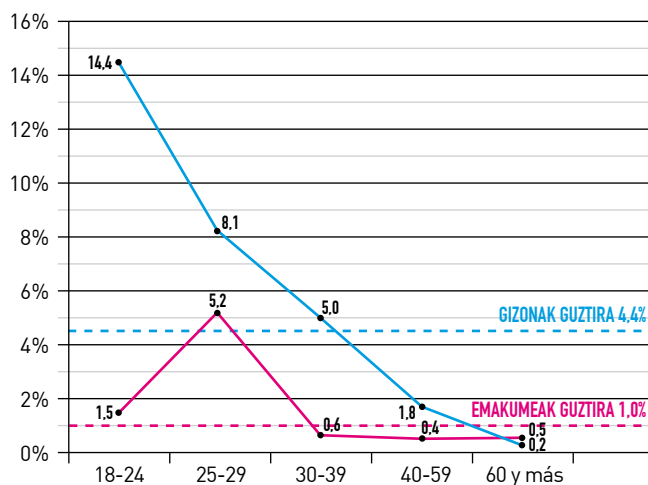
5. GRAFIKOA | Iturria: «Genacis proiektua», nazioarteko Ikerlana

Kalamu kontsumoaren prebalentzia azken 12 hilabeteetan (%), generoaren eta adinaren arabera aldi berean (P<0,005)

6. GRAFIKOA | Iturria: «Genacis proiektua», nazioarteko Ikerlana

Legez kanpoko drogen kontsumoen prebalentzia, kalamuarena salbu, generoaren eta adinaren arabera (%)

7. GRAFIKOA | Iturria: «Genacis proiektua», nazioarteko Ikerlana

Hemen bi txostenen datuak jaso ditugu («Genacis proiektuaren» Nazioarteko Ikerketa eta Euskadi eta Drogak 2006). Lehenengo Valentziako Erkidegoan, Kantabrian eta Galizian jasotako datuetan oinarritzen da, eta, bigarrena, 2006an Euskadin jasotakoetan. Ziur asko, antzeko datuak aurkituko ditugu beste testuinguru askotan.

Grafiko hauetan tabakoaren (4. grafikoa) eta kanabisaren (5. grafikoa) kontsumoak ikus ditzakegu. Gazteen artean tabako kontsumo handiagoa antzematen bada ere, batez bestekoa askoz ere handiagoa da gizonen kasuan (% 48,4 %31,8aren aldean).

Kanabisaren kontsumoaren kasuan, gizonen batez besteko kontsumoa emakumeenaren bikoitza da. (% 11,2, % 6,0aren aldean). Legez kontrako beste substantzia mota

batzuen erabilerrari dagokionez (kanabisa izan ezik), azterketa honetan datu mota bera ematen da berriz, hau da, gizonen artean kontsumoaren batez bestekoa % 4,4koa da; emakumeena, berriz, % 1,0koa.

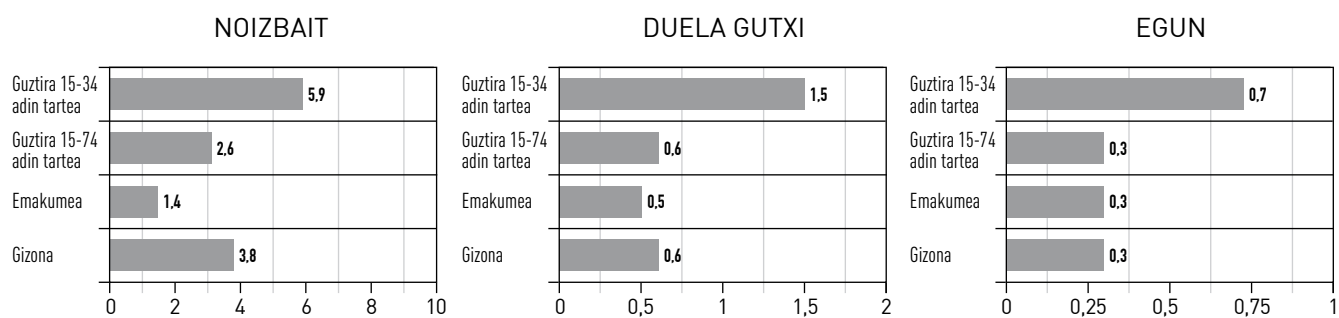
Halaber, estasiaren kontsumitzaileen polikontsumoari dagokionez, aldeak ere ikusten ditugu nahasten diren substantzia motari dagokionez. Estasia kontsumitu duten gizonen normalean LSD, kokaina eta anfetaminak hautsetan edo speeda ere hartu dute aurretik. Emakumeen artean, berriz, ez da hori gertatzen. Polikontsumoaz ari garela, emakumeek tabako edo lasaigarri gehiago hartzen dituzte gizonen baino (Romo 2001).

Hiru edo substantzia gehiagoren polikontsumitzaileen profila, generoaren eta adinaren arabera (%) Polikontsumoaren prebalentzia orokorra 3 edo gehiago 3.2 substantzia:

GIZONAK 5.1 - EMAKUMEAK 1.4

1 TAULA | Iturria: «Genacis proiektuaren» Nazioarteko Ikerketa

Noizean behingo, duela gutxiko eta egungo estasi-kontsumo maila (%)

8. GRAFIKOA | Iturria: Euskadi eta drogak 2006

Halaber, drogen kontsumo arazotsuari dagokionez, gizonek emakumeek halako lau kasu gehiago dituzte (Euskadi eta drogak: 261), beraz, % 72,4 dagokie gizonari eta % 27,6 emakumei.

Emakumeek legezko drogak, psikofarmakoak edo txosten honetan adierazten den moduan, efektu lasaigarria edo enpatikoa duten substantziak, hala nola estasia (ikus 7. grafikoa) nahiago dituzte. Bestalde, indarkeriazko jarrerekin zerikusia duten substantziak hartzen dituztenak, gehienbat, gizonak dira.

Euskadin, beste herrialde askotan bezala³, emakumeek gizonek baino psikofarmako gehiago hartzen dituzte, medikuak aginduta edo ez. Euskadi eta drogak 2006 txostenaren arabera, «emakume kontsumitzaileen proportzioak gizonena ia bikoizten du»; horren ondorioz, hemen ematen den kontsumo ratioa (2:1) beste ikerketa batzuetan (Euskadi eta drogak 2006: 207) egindakoren antzekoa da. Taula honetan, medikuaren errezeta duten psikofarmakoen kontsumo maila ikus daiteke, sexuen arabera.

PSIKOFARMAKOEN KONTSUMOA MEDIKU-ERREZETAREKIN, GENEROAREN ARABERA	Gizonak	Emakumeak	GUZTIRA
LASAIGARRIAK			
Noizbait	11,1	22,1	16,6
Azken urtean	8,2	14,6	11,4
SOMNIFEROAK			
Noizbait	7,4	14,0	10,7
Azken urtean	5,7	10,7	8,2
ANTIDEPRESIBOAK			
Noizbait	5,7	12,0	8,9
Azken urtean	4,4	7,6	6,0
BESTE PSIKOFARMAKO BATZUK			
Noizbait	14,7	30,0	22,4
Azken urtean	10,8	20,7	15,8

2. TAULA | Iturria: Euskadi eta Drogak (2006)

Laburbilduz, emakumeek bi kasutan bakarrik gainditzen dituztela gizonak kontsumoan: tabakoa emakume gazteetan eta psikofarmakoetan. Horrez gain, estasi kontsumoa, zenbait kasutan, gizonenaren antzekoa dela adieraz daiteke.

3. BESTELAKO DATUAK

Egoki deritzogu emakumeek eta gizonak zenbait testuingurutan dituzten portaera desberdinen deskribapen kualitatiboa egiteari. «Aisialdiko drogak eta genero ikuspegia»⁴ azterketan, aisialdiko testuinguruetan emakumeen kontsumoa definitzen duten zenbait ezaugarri jasotzen dira modu sintetikoan, eta guztiz bat dator beste iturri askotan deskribatutakoarekin. Aipatutako txostenean emakumearen kontsumoa bakarrik aipatzen badute ere, erraza da maskulinoa nola definitzen duten ondorioztatzea; emakumeen kontrakoa jarri besterik ez da egin behar, femeni- noa deskribatzeko maskulinoa hartzen dutelako oinarritzat. Erraz ondorioztatu arren, ezinbeste- koa deritzogu haiek adierazteari, oro har, ez direlako aipatzen.

EMAKUMEAK	GIZONAK
<p>-Hartzen dituzten dosiak txikiagoak dira. -Irteera eta kontsumoen maiztasuna txikiagoa da. -Nahaste gutxiago egiten dituzte. -Ibilbide laburragoak egiten dituzte: -Lehenago nekatzen dira. -Gizarteak gehiago babesten ditu neskek mutilak baino oraindik. -Ez dira gustura sentitzen, batzuetan, dibertitzeko lekuetan eta lehenago joaten dira. -Gurasoek alabak semeak baino gehiago kontrolatzen dituzte. -Portaeretan eta egoeretan agresibitatea saihesten dute. -Neskek arrisku handiagoa antzematen dute substantzien kontsumoan. -Zuhurragoak dira. -Ernaiagoak dira eta dibertsioaren antolaketa gehiago zaintzen dute. Izan ere, askotan, kontsumituko duten dosia erositako joaten dira festara, ustekabeko egoerak saihesteko. -Legezko droga gehiago hartzen dituzte legez kontrakoak baino, beraz, zenbait egoera arazotsu saihesten dituzte. -Zenbait kontsumoren (hala nola bizigarriak), gatazkaren eta egoera gatazkatsuren ondorioetatik ihes egiten dute. -Neskek ez dira alaituta egoteaz harro agertzen.</p> <p>Rekalde, Ángel (2005)</p>	<p>-Hartzen dituzten dosiak handiagoak dira. -Irteera eta kontsumoen maiztasuna handiagoa da. -Nahaste gehiago egiten dituzte. -Ibilbide luzeagoak egiten dituzte: -Beranduago nekatzen dira. -Gizarteak gutxiago babesten ditu mutilak neskek baino oraindik. -Gustura sentitzen dira dibertitzeko lekuetan eta berandago joaten dira. -Gurasoek semeak alabak baino gutxiago kontrolatzen dituzte. -Portaeretan eta egoeretan ez dute agresibitatea saihesten. -Neskek arrisku txikiagoa antzematen dute substantzien kontsumoan. -Ez dira hain zuhurak. -Ez dira hain ernaiak eta dibertsioaren antolaketa ez dute hainbeste zaintzen. Festara joaten dira zenbat eta zer kontsumituko duten aurreikusi gabe. -Legez kontrako droga gehiago hartzen dituzte legezkoak baino, beraz, zenbait egoera arazotsutan nahastu daitezke. -Zenbait kontsumoren (hala nola bizigarriak), gatazkaren eta egoera gatazkatsuren ondorioetatik ez dute ihes egiten edo haiek erakartzen dituzte. -Mutilak alai-</p>

Ezaugarri horiek taula batean laburtu ditugu, eta gizonen kasuan baliokidea dena adierazi dugu.

Deskribapen hau bat dator beste batzuekin, eta ulertzen dugu ongi laburtzen duela aurre egingo diogun egoera. Gure ustez, alderdi deskribatzaile horiek nahikorik biltzen dituzten datuak eta bibliografia badaude; hortaz, egokiagotzat jotzen dugu kontzeptualagoak diren alderdiak aztertzea, eta horiek azalduko ditugu jarraian.

3.1. GENERO IKUSPEGIA DROGA-MENDEKOTASUNARI BURUZKO IKERKETETAN

Gaur egun, genero ikuspegitik aztertzen ari diren arlo askotan egoera berezi batekin topo egiten dugu, genero azterketen bilakaerarekin zerikusia duena. Emakumeak azterketa guztietan sistematikoki ikusezin egiten zituzten egoeratik, emakumeei buruzko azterketei esker, argitara eman diren eta egoera, faktoreak (sozialak, etnikoak, kulturalak eta historikoak) eta alderdiak ezagutzeko aukera eman digun beste egoera batera pasa gara. Alderdi horiei esker, emakumeek, hainbat fenomenori buruz gindako azalpenei eta deskribapenei ez dietela erantzuten ulertu dugu.

Azalpen horiek, aztertutako banakoak gizonak ziren hipotesi inplizituan oinarritu dira, edo hobeto esanda, banako «neutroak» gizonak zirela, eta emakumeak «besteak» zirela. Izan ere, azterketa askotan, emakumeei buruzko atal bereizi bat dago, haien zehazpenei buruz aritzeko. Hortaz, ondorioztatu dugu pertsonen sexuari buruz ezer esaten ez denean gizonari buruz ari direla.

Horri «androzentrismo» esan zaio eta haren emaitzek Lévi-Straussen testu txiki honen antzeko itxurak hartu dituzte:

«Herri osoa hurrengo egunean joan zen, hogeita hamar piraguatan, emakumeekin eta haurrekin bakarrik utzita abandonatuta zeuden etxeetan».

Emakumei buruzko azterketak gabezia hori konponduz joan dira (eta gaur egun jarraitzen dute), eta horri esker, gaur egun, uler dezakezu kasu guztietan gizartea gizonari eta emakumez osatuta dagoela, eta biek, fenomeno desberdinak azaldu nahi baditugu, aztertzea eskatzen duten baldintzatzaile desberdinei erantzuten dietela.

Baina banakoak gizonen berezko ezaugarriari erantzuten diela onartzeak, ondorio negatiboa izan du gizonen errealitatearen ezagutzari dagokionez. Onarpen horrek, gainera, gizonen bere sexuarenak diren zenbait baldintzatzaile ere dituztela kontuan ez hartzea eramaten gaitu, hau da, banakoak barru ez direla. Hori kontuan ez hartzeak, gizonen izatearen dela onartzeaz gain, haren estatusa natural bihurtzen du, normalizatua.

Laurogeiko hamarkadatik, generoari buruzko azterketen bilakaeraren ondorioz, gizona izatearen «berezitasun» hori hain zuzen ikertzen duen ikerketa lehen bat garatzen hasi dira, emakumeekin egin zuten moduan. Zalantzarik gabe, planteamendu hori ideia honen ondorio da: generoa sistema bat da, eta haren barruan, emakumeek eta gizonenak baten barruan betetzen duten lekua eta haien artean ezartzen den harremana definitzen dira.

Horregatik, hemen, generoari buruz eta emakumei buruz hitz egiten dugu...eta baita gizonari buruz ere, alderatzeaz gain, errealitate sozial, kultural edo historikoaren deskribapenak alde eta kontrakotasun horiek kontuan hartzean bakarrik lortzen duelako zentzu osoa.

Droga-mendekotasunen azterketari dagokionez, fenomenoak ildo honi ere jarraitu diola ikusi dugu. Azterketak, planteamenduak, esku-hartzeak eta bestelakoak, prebentzioa bideratutako kontsumitzaileak, pazienteak edo pertsonak, gizonetako baten berezko zenbait ezaugarriei erantzuten ziela onartuta egin dira; hala ere, ezaugarri horiek ez dira emakumezkoen ezaugarriekin bat etortzen, ez eta haien antzekoak izan ere. Horregatik, esparru honetan emakumeekin zer gertatzen den aztertzen jarraitu behar dugu. Izan ere, gaur egun, droga-mendekotasunak emakumeengan duen eraginari buruzko bibliografia bat dugu; hala ere, oraindik asko dago egiteko. Baina batez ere, gizona izateak fenomeno berean zer eragina duen, haren sexuak zenbait balio eta ereduarekin duen lotura, gizarte jakin batean dituen portaerak eta estatusa aztertzeari dagokionez, lan handia dago egiteko.

Droga-mendekotasunari buruzko ikerketen kasuan, baldintzatzaile berezi bat kontuan hartu behar dugu, kontsumo «azarotsuari» batez ere erantzuteko ugaritu zirelako, eta baldintzatzaile hori gizonena da berez, emakumeena baino gehiago. Kasu nabaria da heroinarena, gizonengan emakumeengan baino eragin askoz ere handiagoa izan zuelako (Espainian, 4 gizoneko emakume 1). Zalantzarik gabe, droga-mendekotasunak emakumeen aldean gizon gehiagorengan eragina izatea arrazoia ona da ulertzeko gizonak horregatik izan direla arreta gunea, baina horrek ez du justifikatzen gizon izaera hain zuzen kontuan hartu ez izana.

Baina kopuru kontua izateaz gain, beste maila batzuetan ere eragina du: Gizonen kontsumitzeko moduak eta ondorioak arazotsuagoak dira, indarkeriazko jarrerekin, legez kontrako jarduerekin eta hilkortasun mailarekin (% 20koa da bakarrik Europan emakumeen kasuan, gizonen % 80koaren aldean⁵) zerikusi handiagoa dutelako. Emakumeenak, berriz, ez dira nabarmentzen, jarraian aztertuko ditugun zenbait arrazoiengatik. Horrekin ez dugu ez justifikatu ez esan nahi Petra Paula Merino, aip. auk.gizonezkoen droga-mendekotasunaren fenomenoak emakumeena baino arreta handiagoa eskatzen duela; emakumeenaren aldean hartutako protagonismo handi hori azaldu baino ez dugu egin nahi (ohiko androzentrismoaz gain).

Gizon kopurua askoz ere handiagoa da, esaterako (alkoholismo edo bestelako mendekotasunen) arreta zentroetan. Horren eraginez, haien beharretara hobeto egokituta daude eta emakumeen kasuak kasu berezi eta ezohikotzat hartzen dituzte; zerbitzuak ez daude haientzat egokituta. Horrela, «zenbait emakume baztertuta ere sentitu dira, helden ziren espazio terapeutikoa gizonentzat diseinatuta zegoelako» (Zamora et al 2005: 83)⁶. Emakumeak, beraz, bigarren maila batean geratu dira, eta azterketak, tratamenduak, prebentzio planak eta bestelakoak haiei ez zegoen profil bati erantzunez egin dira, gizonen errealitatera egokituta zeuden azterketa ereduak aplikatuta. «Orain arte, gizonetako drogazale kopurua emakumeena ia boskoizten duenez, haien egoera laguntza esparruan prekariora izan da, osatzen zituzten tresnak gizonetako *ñabardurak* zituztelako funtzionalki. Ez da, esan duten moduan, gizonetako tresnak direla, baizik eta gizonetako askoz ere gehiago daudenez, berez, eta batez ere plano horizontaletan (erabiltzaileen arteko erlazioa), haiek ezartzen duten estiloaren mende daudela» (Zamora et al.:84).

Zenbait alderdi kontuan hartu behar dira emakumeei emandako laguntzan, haien mendetasunen arrazoiak eta baldintzak desberdinak izan daitezkeelako gizonen aldean. Halaber, tresna terapeutikoei eraginkortasun mota desberdinak izan ditzakete Esaterako, Blanco, Sirvent eta Palacios (aip. lana) egileen arabera, «mendeko gizona sozializatuago dago, edozein dela duen droga-mendekotasuna. Emakume drogazalea, berriz, bakartiagoa da, eta kontsumoak hein handi batean pribatuak eta eramanezinak dira oro har (gizonengan ere gero eta gehiagotan ematen ari dira egoera horiek). Azken finean, emakume drogazaleak bakardade handiagoa jasaten du» (ibid.: 85). Halaber, «emakumeek tratatu txarrak, zapalduak eta sexu abusuak izateko aukera gehiago dituzte. Bortzaketa ez da salbuespenezko gertaera, ezta gutxiago ere, batez ere legezko kontrako drogen mendekoak diren emakumeengan» (ibid.: 85). Horrez gain, emakume alkoho-

5. Petra Paula Merino, aip. auk. .

likoak gizonak baino maiztasun handiagoarekin eskatzen badu tratamendua, bazterreko mende-ko emakumearen kasuan kontrakoa gertatzen da». (ibid.: 83). Halaber, kontuan hartu behar da emakumeen kontsumo ohitura berrien artean ez daudela ezaugarri horiek, bereziki aisialdiko drogetan, taldean kontsumitzeaz gain, normalizatutzat jotzen dituzten, hots, marjinalak ez diren, inguruetan ere hartzen dituztelako.

Baina bitxia ere bada, objektiboki, gizonen buruzko datuak nabariak badira ere, azkenean alde batera uztea; esaterako, droga-mendekotasunak eragin askoz ere handiagoa izatea gizonengan emakumeengan baino, kopuruari dagokionez eta kualitatiboki. Horren arrazoia da, hain zuzen, normaltzat hartu ditugula gizonen artean zenbait portaera eredu: gehiago edaten dute, agresiboagoak dira, ausartagoak eta abar; horrela, ez dugu ezta pentsatzen ere horiek eztabaidatzea, beren portaera haien sexuarekin bat datozela onartuz begiratzen diegulako datu horiei. Hala, emakumeen ezaugarriak direnean, sexu batekin identifikatzen diren ezaugarrien deskribapena maizago aurkitzen dugu, hala ere, askotan, gizonen deskribapenen kontrakoak dira. Eta askoz ere gutxiagotan aurkituko ditugu, honen modukoa diren planteamenduak: «drogen kontsumoak gizonen bereziki eragiten dien fenomeno da» edo «gizonak arrisku taldea dira», eta, horren ondorioz, zergatik den horrela aztertu beharko dugu. Ikusiko dugu adierazpen hauek modu zeharkakoagoan egiten direla batzuetan, baina oso gutxitan abiapuntu moduan. Gauza bera gertatzen da ezbehar kopuruarekin eta indarkeriarekin. Emakumeen kasuan, hala ere, sistematikoki saiaten dira ulertzen emakumea izateak zergatik baldintzatzen dituen haren jarduerak eta ekintzak.

Horren harira, adierazi behar da berez maskulinoak diren portaerak zalantzan ez jartzearen edo ez eztabaidatzearen arrazoia dela dagoeneko normaltzat hartzen direla. Bestalde, ez gaitu harritzen ere gizon gehiagok parte hartzea delituzko ekintzetan, zehurtziagabeetan, arriskutsuetan, indarkeriazkoetan eta bestelakoetan, emakumeek baino, eta zalantzan jartzea ere ez dugu pentsatzen. Hori horrela, gizonen ikusezintasun falta dutela ere ikusten dugu, hala ere, ez da emakumeen berdina.

Baina emakumeen portaera «desbideratuek», haiengan espero denari erantzuten ez diotenean, handitzen direla ere ikusi dugu. Zenbait substantzien kontsumoaren handitzea (hala nola alkohola eta tabakoa) emakumeen artean kezkarria bada ere, egia da gizonen kontsumoak handiagoa (eta arazotsuagoa, hein batean) izaten jarraitzen duela, hala ere badirudi horrek ez du alarrik piztu, emakumeengan gertatu den kontsumoaren igoerak bezala. Horrekin ez dugu esan nahi emakumeen handitze hori ez dela kontuan hartu beharrik; kasu batean nahiz bestean pizten duen kezka maila alderatu baino ez dugu egin. Izan ere, «emakumea eta drogak» atalen barruan ikerketa askotan agertzen den zehazpena, haren baliokidea den «gizona eta drogak» atalak izan lezakeen garrantzia esplizituki baztertzeko modua baino ez da.

Era berean, kezkarriagotzat jotzen dugu emakumeen kontsumoa gizonena baino: familia bat kezkatuago egongo da bere alabaren kontsumoarengatik semearen kontsumoarengatik baino. Horrek, zalantzarik gabe, emakumeengan eta gizonengan ditugun aurreikuspenei erantzuten die: drogak hartzen dituen emakumea (alkohola edo legez kontrako beste edozein substantzia direla) ez dugu drogak hartzen dituen gizon bat bezala ikusten. Gizonengan espero den eta hein handi batean onartzen den zerbait da, haren sexuari dagozkion portaerak direla onartzen dugulako. Emakumeengan rola desbiderapentzat hartzen du.

4. TESTUINGURU SOZIOKUTURALA

Drogei eta alkoholari dagokienez, kontsumoak kultura, garai eta gizarte testuinguru guztietan ez duela ez esanahi ezta eragin bera ere frogatu dute ekarpen etnografikoek, oso bestelakoak baitira. Alde hori sexuetan ere nabaritzen da: Gizonen eta emakumeen erantzuna desberdina da, baina batez ere, kontsumoak sexu batean nahiz bestean duen esanahia eta garrantzi sinbolikoa oso bestelakoa da.

Ikuspegi hori funtsezkoa da, beharrezkoa dirudielako zenbait ideia desegitea (herri kulturaren oso erroturik daudenak, baina baita profesionalagoak diren beste inguru batzuetan ere), esaterako alkoholak bereziki eta drogek nola eragiten dioten giza portaerari, bereziki gizonen portaerari, haien eraginpean aritzen direnek erantzukizunak galtzeko aukera ematen dutelako, indar arraro batek hartuta egongo balira bezala.

«Mozkorrak “kulturalatik” edo kultura arauetatik askatzen gaituela dioen ideia guztiona da (eta horri esker, bikotearen tratu txarretarako eta emakumeen hilketetarako aitzakia bihurtu da: Bennett and Cook 1990:242). Alkoholak, berez, ez du mugatzen kontsumitzen duen pertsonaren portaera, hala ere. Mozkor egotea modu desberdinean definituko dute zenbait kulturetan. Mozkorren esanahia aldatzen da, eta alkoholak eragiten dituen portaera gai kulturala da, odol zirkulazioan sartzen den etanolak dituen ondorio saihestezinen edo naturalen kontua baino. (...) Mozkor portaera ikasitako portaera da» (McDonald 1994: 13-14).

Ez dugu ezeztatzen droga hauek giza gorputzean eragiten duten ezaugarri kimikorik dituztenik; esperientzia moldatzen eta horri zentzua ematen dion testuinguru soziokultural batean gertatzen den ideia defendatu baino ez dugu egiten. Substantzia, kontsumoa eta kontsumitzen duen pertsona modu desberdinean ulertu eta biziko dira, gauden testuinguru soziokulturalaren arabera.

«Gizon batek kopa bat altxatzen duenean, alde aurretik ez dago zehaztuta harentzat zer duen kopak, zenbat edan dezakeen eta zein baldintzatan edan behar duen; kopan dagoen edukiak animatu edo logaletuko duen, eragina edo agresibitatea eragingo dien, lasaitasuna edo plazera eragingo dien ere zehaztuko du. Definizio kultural hauek eta beste asko batzuk edariarekin lotzen dira, ezpainak ukitu edo haietara heldu aurretik» (Mandelbaum 1965, McDonald 1994k aipatua).

Horrela gizonen indarkeriazko portaera ez da orokortu daitekeen alkoholaren eragina, zenbait gizonengan alkoholak ez duelako eragin hori; kontrakoa ere izan daiteke. Alde horiek kultura desberdinetan argi ematen dira. Esaterako, Hegoaldeko Europan, iparraldean gertatzen denaren kontra, gizonak elkarrekin edaten dute, haien artean arazorik gertatu gabe, batez ere indarkeriazkoak. Kanabis kontsumoa, mendebaldean lasaitasunezko jarrerekin edo «bakea eta maitasuna» balioekin (nolabait esateko) lotzen dute; beste leku batzuetan (Hego Amerikako gizon taldeen artean) gizontasunarekin lotzen dute, bertsio gogorrean, eta lan fisikoaren eguneroko lanekin (Partridge 1977, McDonald 1994k aipatua).

Substantzia bat zer den eta zer ondorio dituen ulertzeko, ezinbestekoa da testuinguru askoz ere zabalagoa hartzea eta eragin psikobiologikoak baino gehiago adieraztea. Esaterako, droga askorekin lotutako portaerak zerikusia du, hein handi batean, bazterreko giroekin legez kanpo duen erlazioarekin:

«Desbiderapen, suntsitze, matxinada eta aurka egiteko modu desberdinak, askotan, haren legez kontraktasunaren arabera dira, eta egoera horietan, substantziekin lotutako portaera ezin da orokortu» (McDonald 1994: 16).

Substantzia jakin bat kontsumitzea droga abusutzat har daiteke gizarte batean, baina guztiz desberdina den konnotazio kulturala ere izan dezake beste batean, eta user-friendly edo kultura kontrola jasotzea, arazo sozial eta morala bihurtzea saihesteko. Horrela, ikuspegi antropologiko

batetik, «drogen arazoa» berriz definitu beharko litzateke, haiek kontsumitzen diren testuinguruetan aldaketak izaten dituzten bakoitzean. Drogak legeztatzea, esaterako, beste eragile bat izango litzateke, baina berak bakarrik ezin izango litzuke arazoak ebatzi; baizik eta substantzien eta haien eraginaren esanahi berriak eta errealitate berriak sortzera behartuko gintuzke..

Esan dezakegu gauza bera gertatzen dela emakumeek eta gizonek kontsumitzen dutenean. Batzuentzat eta besteentzat aurreikuspenak desberdinak dira, ez bakarrik eraginari dagokionez; kontsumitzeak berak duen esanahiari dagokionez ere. Eraginari dagokionez, pertsonaren sexuaren arabera aldatzen da: Hori argi ikusten da, esaterako, zenbait substantzia kontsumitzea eragin dezakeen agresibitate mailan.

Esanahiari dagokionez, emakumeentzat zenbait droga kontsumitzea, emakumeak izateagatik haiengan espero denaren desbiderapentzat hartzen dute. Gizonen kasuan, haien sexuaren berrezko jardueratzat hartzen da, eta kontsumitzen ez duen gizon baten gizentasuna zalantzan jar daiteke. Horregatik, batzuegan eta besteengana, estigma oso bestelakoa da. Horrela, sexuen definizioen izaera diadikoari buruz aurretik esandakoa kontuan hartuz, zenbait drogen kontsumoaren kasuan, emakumeek beren feminitatea hondatuko dutela ikusten dugu; gizonek, berriz, beren maskulinitatearen balioa handitzen dute.

Testuinguru soziokulturalak kontsumoa edo substantziak nola ulertzen ditugun mugatzeaz gain, pertsonak ere mugatzen ditu, nagusiki, haien sexuaren arabera. Emakumeek gizonek baino gutxiago kontsumitzeak zerikusi handia du sexuen definizio jakin batekin, lehenengo kasuan, kontsumo horretatik bereizten dituen, eta bigarrenarenean, harekin lotzen dituen. Lotze / banatze hori posible da genero sistemak, hain zuzen, batzuei eta besteei dagokiena definitu eta mugatzen duelako, eta polaritateak sortuz joaten dira. Halaber, hori posible da substantziak maskulino edo femenino moduan definitzen direlako; batzuk emakumei eta beste batzuk gizonei dagozkie. Ezaugarri batzuk femeninoarekin lotzen ditugula, eta beste batzuk maskulinoarekin.

Ezaugarrien araberako lotze hori ez da mugatzen substantziaren eraginera nahitaez, baizik eta beste faktore batzuetara ere, hala nola zer testuingurutan kontsumitzen den, legezko edo legez kontrako droga bat den, zertarako kontsumitzen den eta abar. Oso argigarria da heroinak egindako bidea, esaterako, emakumeen droga izatetik, nagusiki gizonena izatera pasatu delako. AEBn, esaterako, 1914ko Harrison Act-e ondoren, drogak legezkotasunik ezarekin lotzen hasi zirenean eta osasun publikorako eraso moduan hartzen hasi zirenean, zifrak guztiz aldatu ziren. Aurretik, 2 emakume drogazale zegoen gizon drogazale bakoitzeko, eta legez kanpo utzita, zifrak aldatu egin ziren: 5 gizon emakume bakoitzeko. Drogak arrisku eta kriminalitate ezaugarriak izaten hasten direnean zailagoa dirudi emakumeak erabiltzen nahastea, eta errazagoa gizonek kontsumitzea. Drogak kontrolatzeko politiken 150 urteko historiak erakusten gaituen moduan, droga-mendekotasuna gaixotasun edo ahultasun pertsonaleko arazotzat hartzen zuten, eta esparru pribatuan kontsumitzen ziren. Emakumeak ziren kontsumitzaileak handienak, droga-mendekotasunak eraginda. Drogen erabilera, abusua eta trafikoa izaera kriminala izaten, arriskuarekin lotzen eta esparru pribatutik publikora (etxetik kaleetara) pasatzen hasi zirenean, drogek ezaugarri maskulinoak hartu zituzten. Horrela, emakumeek beren jarreraren ahultasunarengatik edo joera gaixotiarengatik kontsumitzen zutelara uste zen, eta gizon kontsumitzaileen kasuan ez dugu mota horretako interpretaziorik aurkitzen⁷.

Kasu honetan ikusten dugun moduan, testuinguru aldaketak, substantzia bat, heroina, emakumezkoen drogatzat hartzetik, gizonezko droga hartzera pasatu zen. Horrekin azpimarratu nahi dugu zenbait egoerek eragiten dutela substantzia bat «femenino» edo «maskulino» hartzea, eta testuinguruan aldaketak sartzen direnean alda daitekeela iritzi hori.

Droga bat «maskulinoztat» edo «femeninoztat» hartzeak hau ekartzen du:

- emakumeen eta gizonen kontsumitzeko joera definituko duela
- emakume batek maskulinoarekin lotutako substantzia bat kontsumitzen duenean, haren portaera desbideratutzat hartuko dela, eta alderantziz.

5. EMAKUMEEN KONTSUMOAK, GIZONEN TESTUINGURUAK

Datuei begiratuta, generoa faktore erabakigarria da drogen kontsumoan. Ez da kasualitatea emakumeak esparru «maskulinoetan» sartzen hasi direnean emakumeen artean kontsumoa handitzea. Horregatik, interesatzen zaigu jakitea zergatik gizonak kontsumitzen duten edota zergatik gehiago eta osasunerako arrisku handiagoak hartzen kontsumitzen duten. Horrela, emakumeek, gizonen esparruetan sartzean kontsumoa zergatik handitzen duten ulertu ahal izango dugu. Emakume eta gizonen artean kontsumo eredu desberdinak eta gertatu diren aldaketak ulertzeko, zenbait alderdi kontuan hartu behar ditugu.

Emakumeak, duela gutxi, leku edo esparru femeninoztat hartu izan direnetatik irteten hasiak dira. Emakume eta gizonen berdintasuna lortzeko lehiak emakumeak esparru publikora guztiz sartzearekin lotuta daude, adierazpen desberdinetan, alegia, lan merkatura, esparru akademikora, enpresetara, finantza arlora, politikara, kirol esparrura eta bestelakoetara, hots, ospea, erabakia eta boterea duten esparruetara. Sartzen ari diren beste espazio hauek ez dira izan kasualitatez edo nahi gabe maskulinoak; guztiz maskulinoak izan dira. Horregatik, zailtasun handiak dituzte guztiz sartzeko.

Zailtasun handi hori ulertzeko, gizona izatea zer den eta haien arteko harremanak eta leku maskulinoak definitzen dituzten ezaugarriak ulertu behar ditugu.

Puntu honetara helduta, egokitzen jotzen dugu maskulinitatearen ezaugarriak eta genero nortasuna oro har gehiago sakontzea. Hartarako bi esparru teorikoz baliatu gara: maskulinitateen azterketak eta generoa performance moduan hartuta, jarraian oso labur azalduko duguna

5.1. MASKULINITATEEN AZTERKETAK

Laurogeiko hamarkadatik eta Men's Studies izenarekin, maskulinitatera mugatutako azterketa esparru bat garatu dute. Gizonak aztertzeko interesa corpus teoriko handi bat garatu eta emakumeen azterketari buruzko datu enpirikoak bildu ondoren sortu zen. Gizonei buruzko azterketak emakumeei arreta berezia jarri zitzaizen aldi honen ondoren hasi ziren. Aldi horretan, datu bilketa handia egin zen emakumeen inguruan (antropologian, historian, soziologian eta abar). Horrez gain, corpus teoriko garrantzitsua ere bildu zuten, oinarritzat hartu dutena maskulinitateei buruzko azterketetarako.

Premisa nagusietako bat da ez dagoela gizonen eredu bakar bat, baizik eta asko. Horrela, maskulinitateei buruz hitz egin behar dugu, eta ez maskulinitateaz, gizonen genero-nortasunari eta hura eraikitzeke prozesuei ari garenean.

Maskulinitateen azterketek ekarpen zehatzak egin dituzte, batez ere gizarte desberdinen azterketa enpirikoaren bidez, gizonen definizioaren inguruan dagoen kultura aldakortasun handia jasoz eta maskulinitatearen ustezko definizio unibertsala zalantzan jarriz. Aldakortasun hori, gizarte bakoitzaren barrura heldu da; horrela, gizarte beraren barruan gizona zer den definitzeko modu desberdinak

daude, zenbait eragileren arabera, hala nola klase soziala, sexu orientazioa, adina, lanbidea eta abar. Horregatik azpimarratzen da “maskulinitateei” buruz hitz egin behar dela, pluralean. Gizon eredu desberdinak badaude ere, maskulinitatearen eredu hegemonikoa esan zaiona ere badago, gizon eredu zabalagoa erakusten duena, gehiengoak erabilitakoa eta gizarteak zabalago onartutakoa. Gainerako maskulinitateak definitzeko hau erabiltzen dute, ezaugarrien zati bat onartzeko edo erronka egiteko. Eredu nagusia da eta hori da hemen aztertuko duguna.

6. GENEROA ETA PERFORMATIBITATEA

Bigarren esparru teorikoa “Queer azterketak” esan zaiona da, generoa jarduera performatibo moduan hartzen duena. «Generoaren performatibitatea» Judith Butler filosofo feministak erabilitako terminoa da, eta genero nortasuna behin eta berriz errepikatzen diren ekintzen eragintzat hartzen dute. Hau da, pertsona batek genero femenino edo maskulinoko nortasun bati atxikitzen zaiola berresteko, sortzeko, berregiteko eta frogatzeko (bere buruari eta gainerakoei), horrela frogatzen duten hainbat ekintza egiten ditu. Ekintzei buruz ari garenean, espektro bat biltzen duten alderdi ugari buruz ari gara: nola janzten garen, gure gorputz hizkuntza, egiten ditugun jarduera motak, nola egiten ditugun, aukeratzen dugun lanbidea, nola egiten dugun eta abar. Horregatik, harritzen gaitu emakume batek maskulinitatez jotzen diren ekintzak egitea, eta alderantziz (Butler 2001).

Hori horrela da adierazi gabeko adostasun bati esker emakumeak eta gizonak nolakoak diren eta zer portaera duten inguruan. Adostasun horretan sozializatzen gara eta eztabaidatu gabe bereganatzen dute, esleipen horiei erronka handia egiten zaien kasuetan izan ezik.

Gizonok eta emakumeok ezin dugu erakutsi genero nortasun bati atxikita gaudela, maskulinoa edo femeninoa izan, eta ezin dugu etengabe egin. Gorputza agertoki nagusietako bat da horretarako, kulturalki eraikitako sexu diferentzia lehen diferentzia biologiko batean oinarritzen delako, zenbait baliabide artifizialen bidez (hau da, biologikoak ez direnak) handitu eta adosten direnak.

Jarraian, maskulinitatearekin eta generoaren izaera performatiboarekin zerikusia duten bi azterketa esparru hauek ekartzen dizkiguten berariazko alderdietako batzuk azalduko ditugu.

6.1. MASKULINITATEAREN DEFINIZIO NEGATIBOA

Maskulinoaren eta femeninoaren definizioek bata bestea behar du. Hala ere, maskulinoaren definizioan negatiboari lehentasuna ematen zaio positiboaren gainean, hau da, gizon bat gizon moduan definitzen du, femeninoarekin lotzen duten zenbait ezaugarri EZ izateagatik, hau da, zenbait ezaugarri femenino dituzten emakume edo gizonekin lotutakoak, hala nola haurrak edo homosexualak. Horrek ekartzen du gizonek etengabe erakutsi behar izatea ez direnak, gizonak diren ala ez argi uzteko. Izan ere, nortasun maskulinoaren eraikuntzari buruzko ikerketa gehien arabera, gizonek publikoki eta beraien buruari, duten maskulinitatea erakutsi behar diote. Hori horrela, interesgarria da gizonek emakumeek baino inimizio erritu gehiago jasaten dituztelako. Erritu horien bidez, zein unetan bihurtzen diren gizon adierazten da, eta gizonen taldera sartzen dira, esparru femeninoetatik zuzenean bereiziz (batez ere haurtzaroarekikoak eten). Erritu hauen helburua, hain zuzen, arrasto femenino guztiak kentzea da.

6.2. BOTEREA ETA MENDERATZEA

Maskulinitateei buruzko azterketetan adostasun handia dagoen beste ideia nagusietako bat da

botereak edo menderatzeak funtsezko papera dutela nortasun maskulinoaren eraikuntzan eta mantentzean. Horregatik, antza gizonak gozaten duten botere hori zalantzan jartzen bada, haren nortasun maskulinoa ere zalantzan jarriko da, eta alderantziz: haren nortasun maskulinoa zalantzan jartzen bada, haren boterea ere zalantzan jarriko da. Kaufman (1994:145) zorrotza da horrekin eta hau dio: “ (...) gizona izatea boterea izatearen baliokidea da”. Horrek ez du esan nahi gizon guztiek boterea dutenik edo pribilegiozko egoerarik dutenik, baizik eta atxiki diren eredu boterea duen gizon bati dagokiola.

Horrela, Conway-Longek hau dio: «maskulinitatea, berez, menderatzearen performance bihurtzen da» (1994:71). Hau da, maskulinitatea «egiten da», feminitatea bezala, baina haren kasuan, menderatzearen kutsua duen guztia: hizkuntza jakin bat, itxura, gorputzaren mugimendua, zenbait keinu eta jarduera, zenbait lanbide eta abar. (OPACIDAD DIANNE TOOR. dragking)

7. FROGATZEAK, GOGORTZEA ETA ONARTZEA

Eredu hau onartzeak gizonak izaki oso ahul bihurtzen ditu barregarri geratzearekiko, haien beldur nagusia beraien ahultasunak jakitea baita, hau da, boterearengatik, indarrarengatik, kontrolatzeko gaitasunarengatik, gogortasunarengatik, ausardiarengatik, nagusitasunarengatik nabarmentzen den gizon ereduarekin dituen adostasunik ezak. Zalantzarik gabe, oso guxti edo bat ere ez dator guztiz abenturetako heroi baten berezko ereduarekin; hala ere, asko saiatzen dira eta mota guztietako probak egiten dituzte beraien gizontasuna erakusteko eta lortzeko, baita haien osasuna eta bizitza arriskuan jarrita ere.

Frogapen edo lorpen hauek erritualizatuta daude nolabait, kulturen eta testuinguruen arabera, baina, oro har, arrisku, indar, nagusitasun, trebetasun, kontrol egoeren aurrean beldurrik ez agertzearekin oso lotuta daude. «Gogortzeko» errituak ere badira, eta funtsean, mota guztietako erresistentziak garatzea da helburua, bereziki minaren, sufrimenduaren eta beldurraren aurrean, horrek, gizontzat hartzeko aukera ematen diotelako.

Hemen, gainerako gizonen, lekuko nagusien eta besteen gizontasunaren berresleen paperak parte hartzen du. Hain zuzen, frogapen hauek, gainerako gizonentzat dira bereziki, azken hitza dutelako gizontzat hartzen direnak taldean jarraitzeko edo ez. Kimmelek dioen moduan (1994), gizonak behar dutena hainen kideen onarpena da.

Maskulinitatea, gainera, iraungitze data nahiko azkarra den bereganatzea da, femeninoarekin edo haurrena denarekin lot daitekeen edozein ekintzak edo keinuk berriz hastea ekarriko baluke. Egonkortasunik ezak etengabe eraikitzea, berreraikitzea eta etengabeko menderatze irudiaren bidez mantentzea eskatzen du.

7.1. INDARKERIA

«Indarkeria askotan gizontasunaren erakusgarri nabariena da» dio Kimmelek (1994: 132). Weizer-Langek (2000), bestalde, hau dio: hezkuntza mimetismoz bereganatzen bada, gizonen kasuan indarkeriazko mimetismoa da, nork bere buruari egindakoa (iraunkortasun eta autokontrol proben bidez) eta beranduago besteen kontra. (TERRORISMO DE PANDILLA, MARQUES)

Baina indarkeriak badu beste ezaugarri garrantzitsu bat, gizontasunaren frogapenean zuen paper garrantzitsua izatea ekartzen duena: baliabide erabilgarria da. Hain zuzen boterea eta kontrola erakusteko modu asko dago, indarkeriaz gain, eta beste baliabide horiek hartarako erabiltzen dira, hala nola, posizio ekonomikoa, lanbide karrera, zenbait jarduera garatuz hartutako estatus soziala, sexu bizi bizia, beste maila batera, mota bateko autoa izatea eta abar. Baina baliabide horiek guztiak ez dituzte eskuragarri gizon guztiek, eta bereziki gazte askok. Horrela, beti geratzen zaie indarkeria, adierazpen askotan, nork bere buruari zein besteei egindakoa (SAREko ADIBIDEAK 2007).

7.2. ARRISKUA

Emakumeen eta gizonen gorputza hartzeko modua lehen aipatu dugun polaritateaz ari da ora-indik. Hortaz, kontrako ideien bidez definitzen dira. Laburbilduz esan dezakegu definitzen dituen polaritatea zauritu ezina / zaurgarria da; gizonen gorputza lehenengoarekin lotzen da, eta emakumeena, bigarrenarekin.

Gizonen gorputzak zaurgarria ez den eredu bati erantzun behar dio, hau da, indarra, iraunkorra, potentzia eta kontrola ezaugarritzat dituena. Femeninoa, berriz, ahula eta zaurgarria da, eta zaintzea eta arreta ematea eskatzen du. Ikuskera honen ondorioz, gizonen hilkortasuna eta istripu kopurua handitzen da, ezin dituztelako landu beren osasunaren kontrako jarrerak, hala nola arrisku jarduerak, osasuna zaintzearen zabartasuna, osasungarriak ez diren ohituak bereganatzea eta abar, bere gorputza zaurgarria dela uste dutenengan ohikoak direnak. Emakumeek, hala ere, eta gorputz zaurgarria duen ideari erantzunez, ohitura osasungarri gehiago garatzen dituzte. Horrela, arriskuak saihesten dituzte edo kontsulta medikoetara gehiagotan joaten dira. Horri dagokionez, osasuna beste agertoki bat dela esan dezakegu, eta atxikipena genero nortasun bat edo bestearen nortasun moduan hartzen da (Courtenay 2000).

Arriskuaren kontzeptuak paper garrantzitsua du hemen, baliabiderik egokienetakoa baita gizontzat hartzea nahi duenak izan behar dituen zenbait ezaugarri frogatzeko. Arriskua onartzea gizonengan lantzen den jarrera da, adin goiztiarrenetik eta bere sozializazioaren funtsezko zatia da. Emakumeen kasuan, sustatzen dena guztiz kontrakoa da, etengabe zaindu behar duten gorputz zaurgarri batean bizi diren ideiarekin bat datorrena. Horregatik gizonen inplikazioa handiagoa da arrisku jarduera mota orotan.

7.3. KONTSUMOA GIZONEN JARDUERA MODUAN

Zertan laguntzen gaitu honek guztiak emakumeen eta gizonen droga kontsumoa ulertzen?

Lehendabizi kontuan hartu behar dugu drogen kontsumoa, gure gizartean eta gaur egun, nagusiki gizonena den jarduera dela. Hori berresteko datuetara mugatuko naiz (psikofarmakoak izan ezik, aurrerago aztertuko ditugunak). Horren arrazoia da kontsumoak mundu maskulinora eramaten gaituen zenbait eragile dituela.

Drogak kontsumitzea, arrazoi askorengatik arriskutzat har dezakegun jarduera da. Adin goiztiarrez kontsumitzea erronka handia da gurasoen aginterako, haurtzaroarekin apurtzeko modua, gorputzarentzako proba bat. Beranduago erresistentzia modua ere izan daiteke, kontrolatzeko gaitasuna adieraztea, behin-behinean arriskutsuak izan daitezkeen substantziak probatzera auzartzea, osasuna ez zaiela kezkatzen frogatzea, gorputzaren sendotasuna eta zauritu ezintasuna frogatzea, delituzko edo indarkeriazko girotan sartzea, trafikatzan duen jendearekin harremanetan jartzea ekartzen duena, behin-behinean jende horiekin egotea.

Zalantzarik gabe, drogek jarduteko aukera ugari ematen dituzte, gazte baten gizontasuna erakusteko, ausardia frogatzeko, egoera arriskutsuetan duen beldur falta erakusteko, gorputzaren paimenean duen konfiantza, osasunarekin batere kezkarik ez agertzeko.

Drogen kontsumoa interpretatzeko modu hori, kontsumo testuinguruekin hertsiki lotuta dago, eta ez hainbeste substantziarekin, berez. Dagoeneko ikusi dugu substantzia bera, heroina, feminotzat hartzetik (eta gehienbat emakumeek erabiltzetik) maskulintzat hartzera pasatu dela (eta gehienbat gizonek erabilitakoa), testuinguru aldaketarengatik. Drogen kontsumoa ez balitz izango inguru egokia gazteentzat haien gizontasuna erakusteko, ziur asko, drogen kontsumoa orekatuago egongo litzateke emakume eta gizonen artean. Izan ere, frogatuta dago drogek ezaguri horiek ez dituztenean, emakume gehiagok kontsumitzen dituztela gizonek baino. Horren adibidea dugu psikofarmakoena.

Emakumeen kasuan guztiz kontrakoa esan genezake. Oro har, gehiago kezkatzen dira beraien gorputzarekin eta osasunarekin, zalantzarik gabe, sozializazioaren ondorioz, gorputzak ahul dituztela konbentzitzen dituelako. Kontsumitzen dutenean, muturreko jarrerak eta osasunerako arriskutsuak diren jarrerak agertu ohi dituzte, estatistikek eta azterketa kualitatiboek ongi erakusten duten moduan. Emakumeek gizonen jarrerak hartzen dituztenean espazioak hartzeko, arrisku jarrerak hartzen hasten dira.

Kasu argigarria dugu aisialdiaren eta dibertsioaren esparruetan gertatutako bilakaera. Hor, aldaketak gazteen aisialdi kultural gertatu ziren eta horren ondorioz emakumeak sartu ziren. Datu horiek aurrerago azalduko ditugu.

8. EMAKUMEZKO KONTSUMITZAILEAK AISIALDIKO TESTUINGURUETAN

Emakumeen artean sortzen ari diren kontsumo eredu berriak emakumeak gizartean duen lekuak izandako aldaketen eta kontsumo eredu berrien bidez azal daitezke. Emakumeak pixkanaka gizonentzat bakarrik ziren espazio eta jardueretan sartuz joan dira, eta horrek ez du aldaketa nabarmenik ekarri espazio eta jarduera horiek hartzeko moduan. Beraz, emakumeak espazio eta balioetara egokituz joan dira; betiere gizonezkoen ereduak aintzat hartuz. Edatea, zenbait substantzia kontsumitzea eta portaera jakin bat izatea, emakumeei zenbait posizio izateko balio zaizkien eta balio izan zaizkien jarduerak dira. Horrela, ezaugarritara moldatu dira sartu aurretik, hau da, gizonezkoen ereduari jarraituz. Hala ere, emakume izaten jarraitzen dute, eta haien ekintzen esanahiak mediatizaturik jarraitzen du, hain zuzen horregatik. Horren harira, zenbait alderdi kontuan hartu behar ditugu:

- Emakumeak estigmatizatuago daude portaera horiengatik, emakumearen eredutik desbideratzen direlako, eta horrek haien feminitatean eragina izan du beti (gogoratu behar dugu edaten duen emakume bat bere feminitatea hondatzen ari dela).

- Halaber, espazio horietan sartzeak eta portaera horiek hartzeak, balio erantsia ematen diete, maskulinoak izateagatik soilik, eta horrela baloratu eta ikusten ditu gizarteak. Gaur egungo sozializazioak espazio horiek hartzera eta ahalik eta hobekien egiteko estrategiak bilatzera bultzatzen dituzte, eta haietako bat, kontsumitzea izan daiteke, gizonezko kideak bezalako portaera izatea (EUROPAKO IPARRALDEKO HERRIALDEAK).

· Emakumeak egoera paradoxikoan daude, eta gizonena egin behar dute baina haien feminitatea gordez (horregatik ikusten dugu gazte askok edan edo zenbait substantzia kontsumitzen dituztela gizonetzkoen esparruan sartzeko, hala ere, gertaera horrek berak haien feminitatea honda dezake, eta gizonen nahiz emakumeen artean errezeloak eragin ditzake; esaterako harreman egonkor bat izateko kontsumitzen ez duten gazteekin egon nahi izatea, edo kontsumitzen duten emakumeak estigmatizatuz).

· Emakumeak gizonen edozein esparrutan sartzeak zatiketa bat edo espezializazio bat eskatzen du. Horrela, lehen maskulinoztat hartzen ziren alderdiak azpibanatu eta errazen feminizatu daitezkeenetan espezializatzen dira. Horrela, drogen kontsumoan, emakumeek ez dituzte gizonen moduan kontsumitzen, izan ere, hasiera batean berariaz femeninoak direnak hartzen ditu (zenbait substantzia, zenbait kontsumo testuinguru, zenbait kopuru, jarrera desberdinak, eta abar), edo maskulinoak hartzen ditu femeninoetatik bereizteko.

Emakumeek gehiago kontsumitzen dutela eredu maskulinoak hartzen ari direlako, interpretazio arriskutsuak izan ditzake. Hain zuzen, emakumeen posizioan eta estatusen gertatzen diren aldaketen aurrean eragin negatiboak adierazteko modua izan daiteke, antzinako balioetara itzultzea eskatuz, emakumeak mota honetako bizioetan erortzetik babesten zituztelako. Horrela, agian galdetu beharko litzateke zergatik kezka desberdina den gizonen eta emakumeen artean. Antzinako balioak positiboak badira emakumeentzat, "biziotik" babesten dituztelako, gizonen balio berriak aurkitu beharko dituzte, aurrekoek bultzatzen dituztelako. Hala ere, kontuz ibili behar garen argudio manikeoa da.

Premisa horiek onartzen baditugu, galdetu beharko dugu zergatik emakumeek portaera maskulinoak behar dituzten esparru publikoan sartzeko. Baina batez ere, lehendabizi, zergatik gizonen mota horretako portaerak hartu dituzten galdetu behar dugu. Hori, maskulinitatea eta gizona izatea definitzen duenaren bidez azal liteke.

Drogatutako emakumea:

Alkohola edo beste mota bateko drogak hartzen dituen emakumea, aurretik adierazi dugunez, roletik desbiderapena duen pertsonatzat hartzen dute, eta horren ondorioz estigmatizatuago dago. Pertsona promiskuotzat errazago hartzen dute, lorpen sexualetako «harrapakin erraza»; hortaz, sexu abusuak edo tratu txarrak izateko aukera gehiago ditu⁸.

Edaten duen edo drogak hartzen dituen emakumea erraz identifikatuta dago «urritasun morala» duen pertsona moduan; hortaz, abusua edo tratu txarrak jasaten dituenean, erasoaren larritasuna txikiagotzen duten balorazioak egiteko joera dago. Emakumeak berak har lezake jasandako abusuaren ardura, emakumearena ez den egoera batean zegoelako, beraz, abusua berak eragin duen arrisku jarreraren ondorioztat hartuko da (Altell eta Plaza 2005).

Gizonei gertatutakoaren aurrean erantzukizuna kentzeko modua da, justifikazioa aurkitzen dutelako, edo gutxienez, aringarria, abusu ekintzak baloratzeko orduan.

Bitxia bada ere, gizonekin kontrako egoeran aurkitzen gara. Horrela, bere mozkor egoerak ekintzak justifika ditzake, erantzukizuna hartutako azken substantziari leporatuta, eta ez bere portarari berari (ibid.).

8. Sobre la relación entre violencia de género y uso de drogas en mujeres, ikusi Llopis et al. 2005.

Halaber, ez dugu ahaztu behar, aisialdi testuinguruek giroaren maskulinizazio handia dutela, eta emakumeak gutxiengo kuantitatibo eta kualitatiboa diren espazioan daudela, jabekuntza galduz eta zaurgarriago egiten.

Aisialdi giroetan, gainera, sexu presio nabaria dago emakumeenganako, eta emakumeek berek negatibotzat jotzen dute hori. Izan ere, giro horretan emakume gutxiago egotearen arrazoi bat da hori (Rekalde 2005).

9. KONTSUMOA AISIALDIKO TESTUINGURUETAN

Baina aldaketak ez dira gertatu emakumeek gizartean duten posizioan bakarrik eta giro maskulinoetan sartzeagatik; baizik eta kontsumo eta aisialdi giroetan ere sartu direlako. Kontsumitzeko modu berriak zabalduz joan dira, askotan, aurrekoetatik moduetan eta helburuetan desberdintzen diren dibertitzeko eta sozializatzeko modu berriekin.

Aldaketarik garrantzitsuena gauetan gertatu da. Gaur egungo egoera, jai eta dibertsio giroei dagokienez, bilakaera baten emaitza da, eta Romoren arabera, "tekno" edo "rave" kulturarekin hasi da; oso lotuta dago estasiaren kontsumoarekin⁹. Kultura honen hastapenak Ingalaterran daude, "Acid House" esan zitzaion mugimenduan, 1987. urtean, eta laurogeiko hamarkadaren amaieran garatzen da. (Romo 2004).

Kultura honek aisialdi eredu berriak sartu zituen gazteen zenbait sektoretan, "festa" edo "raven" bidez (espazio handietan egindako topaketa jendetsuak, batzuetan aire zabalean eta egunean zehar jarraitzen dutenak; 24 ordu baino gehiago iraun dezakete). Hasiera batean, festa hauek mota guztietako pertsonak biltzeko gaitasuna zuten, agresiboak ez zirelako eta desberdintasunen aurrean oso tolerantzia zelako. Horrela, gizarte maila, estilo, sexu orientazio eta sexu desberdinetako gazteek leku pribilegiatua zuten hori.

Testuinguru honetan, gero eta emakume gehiago daudela ikusten dugu. Romoren arabera, «gazteen mugimendu berria zabaltzen hasten denetik, emakumeak badirudi eskubide osoko parte-hartzaileak dira, eta gazteen beste aisialdi testuinguru batzuetan izan ez zuten askatasun handiagoak dituztela». «Haietan parte hartzen duten emakumeentzat, ustekabean askatzen dituen» espazioa da. (...) Une horietan jarrera berriengatik nabarmentzen dira, emakumeen ohiko roletatik urrun, eta gizonezkoetatik hurbilago, bestelako gazte eszenetako parte-hartzaileak baino" (Romo 2004). Aldaketa horren isla, drogen erabilerari buruzko inkestetan oreka handiagoa antzematen hasi zen gizonen eta emakumeen artean. Emakumeen kopurua eta kalitatea hain handia denez, zenbait egilek, gazte mugimendu honen sorrerarekin aldaketak sartu zirela adierazi zuten, boterea sexuen artean banatzeko moduan (Henderson 1999, Romok aipatutakoa 204).

Izan ere, giro horietan drogak kontsumitzen dituen emakume mota ez dator bat antzinako emakume drogazalearen estereotipoarekin, heroinaren kontsumoarekin lotura handiagoa zuelako. Romoren arabera, hezkuntza maila altuko emakumeak dira, askotan unibertsitate mailakoak, prostituzioarekin edo delituzko bestelako giroekin zerikusirik ez dutenak; ia ez dute arazorik justiziarekin. Kontsumoak aisialdiaren giroan egiten dira, eta nahiko normalizatu-

⁹. Atal honetan deskribatutakoa Nuria Romoren artikuluaen laburpena da gehienbat (2004).

ta dauden eta marjinalak ez diren giroetan. Oro har, ezkongabeak eta seme-alabarik gabeko emakumeak dira. «Substantzia psikoaktiboen erabilerak, hala nola sintesi drogena, beste ikerketa batzuetan adierazitako emakume heroinazaleengan gertatzen dena baino integratuago jarraitzen du sozialki» (Romo 2001: 42).

Une jakin batean, aldaketa handia antzeman dugu gazteen aisialdian, gero aisialdi modu zabalagoak izango direnaren joera ezartzen duena, eta lehen aldiz, emakumeak mendeko tokia hartzen ari diren testuinguruan dauden.

Zerk erakarri zuen emakumeak agertoki horretara, lehendabizi? Zalantzarik gabe festa horietan zegoen indarkeria eskasa, segurtasun sentrazioa ematen zielako; sexu jazarpen sentrazio txikiagoa, hasieran behintzat, festan horiek ez zeudelako hain bideratuta sexu harremanak izateko; azkenik, dantzatzeko drogen «ospe ona», kontsumoa eta haien eragina kontrolatu ahal zutela uste zutelako. (Romo 2004:114).

Mota honetako aisialdia gizonen eta emakumeen arteko harreman eredu berriak sartzeko aukera ona zen. Hala ere, zabaltzean, emakumeak sartzearekin zerikusia zuten faktoreak desagertu ziren, eta «haiekin, gizonekin berdintasun handiagoa lortzeko ilusioa» (ibid.). Romok bi etapa bereizten ditu: lehenengoa, 1987. eta 1992. urteen artekoa, eta bigarrena, 1992. urtetik aurrera. Lehen etapan, «indarkeria oso txikia izan zen eta emakumeak “festetan” ez ziren sexualki jazarrita sentitzen. Bigarren etapan, 1992. urtetik aurrerakoan, genero harremanak rol tradizionalak itzuli ziren, eta emakumeek lehen urtetan gizonen aldetik sentitzen zuten errespetua jasotzeari utzi zioten. Gizonen mendetasun harremanen gainean eraikitako nortasun femeninoa indartsuago egin zen eta nortasun paraleloak sortzeko ahaleginei nagusitu zitzaizkien, gazte kulturaren parte hartzearekin lortutakoa bezalakoan».

Baina kultura honen masifikazioarekin zenbait aldaketa nabarmen agertu ziren, mugimendu horren modua bakarrik partekatzen duten beste sektore batzuk agertzen hasi zirelako. Mugimendu horretan, «festak» edo «raveak» ziren nagusi, baina ez zuen onartzen bereizgarritzat zuen ideologia. Aldaketak garrantzitsuak izan ziren: ez zen musika mota edo estiloa bakarrik aldatu, indarkeria erabiltzen zuten taldeak ere bertaratzen hasi ziren; dantzatzeko drogak arrunt bihurtzearen ondorioz, droga banatzeko zirkuitu berri eta gatazkatsuagoetan sartu ziren; testuinguru sexualagoa bihurtu zen eta gizonen indarkeria handitu zen. Horrela, emakumeak hain eroso sentitzeari utzi zioten; gauza bera gertatzen zen homosexualekin eta lesbianekin, haiek egotearen kontra zeudelako; antolatzaileek ere segurtasun guardiak kontratatu zituzten kontrolari eusteko. Hau da, mugimendu hori bultzatu zuen izaera desagertu zen, eta harekin, eszena hori emakumeentzat leku erakargarri egiten zuten faktoreak ere bai.

Mugimendu horren legatua gaur egungo aisialdiko gaueko eszena da, kanpoko ezaugarriak gorde dituen, hala nola festen iraupena (24 ordukoak izan daitezke) eta sintesi drogen erabilera hedatzea, baina mugimendua sortu zuten eta emakumeentzat hain agresiboa eta gatazkatsua, hain matxista ez zen izaera eman zioten zenbait alderdi ideologiko baztertu ditu.

Emakumeak gutxiengo egoera daude berriz, ez bakarrik kopuruari dagokionez; eszena horretan izan dezaketen protagonismoari dagokionez ere bai. Gizonak posiziorik garrantzitsuenetan daude gaur egun: segurtasuna kontrolatzen dute, indarkeriazko liskarretan nagusi dira, DJak dira (testuinguru horietan ospe eta eragin handiko pertsona), antolatzaileak, sintesi drogen merkaturik kontrolatzen dute eta abar. Emakumeek eragin edo botere eskasa dute testuinguru honetan, eta zail dute iritzia ematea, estiloa edo portaera ereduak ezartzea.

Romok bere artikuluan hau ondorioztatu zuen: «pribatuarekin, pasibo eta mendeko moduan feminitatearekin lotutako ohiko rola bateraezinak dirudite zenbait aisialdi espaziotan eta arrisku jarreretan parte hartzearekin» (Romo 2004:116). Hemen berriro gauditu ezina diru-

dien mugaren topo egiten dugu. Zenbait aldaketa bereganatuta (emakume gehiago egotea eta kontsumoan parte hartzea), dena bere bidera itzuli da, eta dibisio eta polaritate berak ezarri dira berriz, baina aldatuta.

Horrekin guztiarekin esan nahi dugu dibertitzeko moduetan aldaketa garrantzitsuak sartu badira ere, aldaketa horiek ez dutela lortu izaera maskulinoa nabarmen txikiagotzea zenbait toki eta girotan, legez kontrako drogen kontsumoarekin eta berandu joaten direnekin (diskotekak, after-hours, rave-ak eta abar) zerikusia dutenetan bereziki..

10. PSIKOFARMAKOAK¹⁰

Psikofarmakoak emakumeen kontsumoaren adibide interesgarria dira, emakumeek gizonek baino neurri askoz ere handiagoan kontsumitzen dituzten substantziak direlako. Psikofarmakoak, emakumeen kontsumoak gizonena gainditzen duen substantzia bakarra dira. Romok egindako ikerketaren datuen arabera, somniferoak edo lasaigarriak kontsumitzen dituztenen % 75 emakumeak dira eta Espainiako emakumeen % 70ek mota horretako sendagaiak hartu dituzte inoiz. Depresioaren kontrako pertsona kontsumitzaile baten profila 50 urte inguru emakumea da, etxekoandrea, bikotearekin bizi dena, lehen mailako ikasketak eta maila sozioekonomiko baxua dituen. (Soler Vila M. et al, 1998: 440-3).

«Informe Salud y Género. Los años centrales de la vida»¹¹ txostenean analisi zabal eta sakona ikus dezakegu, emakume helduek psikofarmako gehiago kontsumitzearen arrazoiak azaltzen dituen.

Txosten horrek jasotzen duenaren arabera, «sendagaiak kontsumitzen dituzten emakumeen ehuneko 45 eta 64 urteen artean da, eta nabarmen handiagoa da etxekoandreen artean, genero eredu tradizionalari atxikiago daudelako» (aip. lana: 65).

Txosten honen bi arrazoi aipatzen ditu funtsean: 1) genero joera osasun sisteman, eta 2) emakumeen mendeko egoera gizartean.

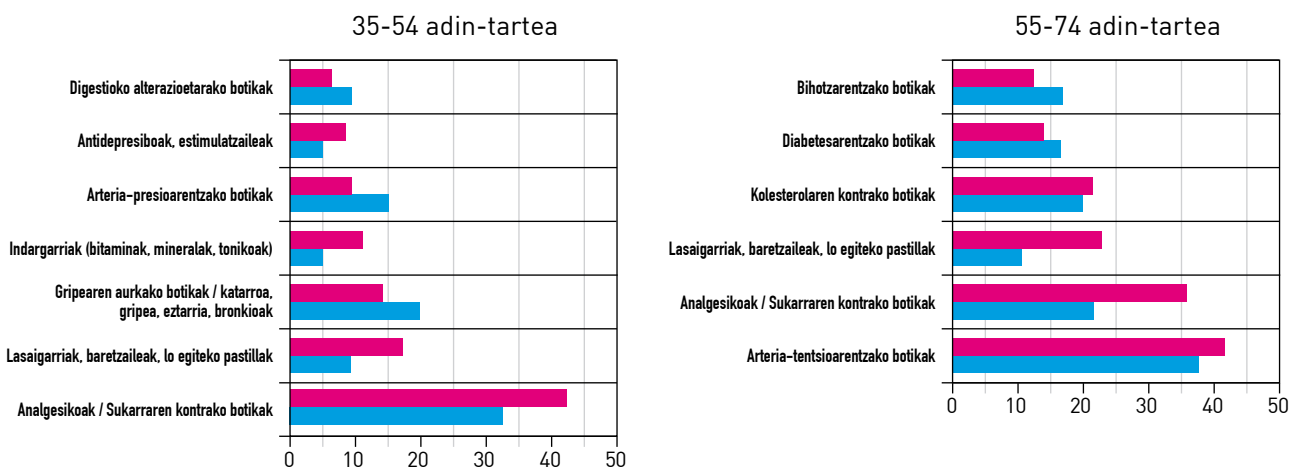
11. JOERA OSASUN SISTEMAN

«Genero tradizionalako estereotipoak, ahulagoa, pasiboagoa, mendekoagoa den eta zehaztu gabeko zenbait patologia dituen emakumearen irudi bat sortzearekin lotutakoak, errepikatzen dira eta aurretiko eredu hori da osasun profesionalen artean igortzen dena (Velasco, Ruiz eta Alvarez Darded, 2006d). Horrela, emakumeek adierazitako zehaztu gabeko egoeren aurrean (patologia argirik ez dagoenetan), medikuek psikofarmakoak agintzen dituzte (Burín, 1991; Romo Avilés, 2004, 2006). Bestela esanda, zehaztu gabeko ondoeza sortzen duten funtsezko baldintzekin ze-

10. Ikusi Gil García et al (2005).

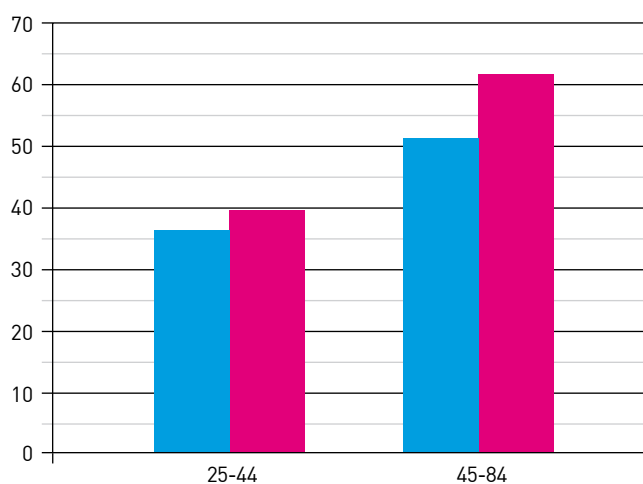
11. Emakumearen Osasunaren Behatokia. Osasun eta Kontsumo Ministerioaren Kalitate Agentziaren Zuzendaritza Orokorra: «Informe Salud y Género. Los años centrales de la vida». 2006. <http://www.correofarmaceutico.com/documentos/250208informeSaludGenero2006.pdf>

Botika-kontsumoa adinaren eta generoaren arabera

17. IRUDIA | Iturria: Osasunari buruzko Espainiako Inkesta, 2003. Osasun eta Kontsumo Ministerioa. ■ Gizonak ■ Emakumeak

Azken hamabostaldiko botika-kontsumoaren ehunekoen banaketa lan egoeraren eta adinaren arabera, emakume ezkonduen edo bikotearekin bizi direnen kasuan.

18. IRUDIA | Iturria: Artazcoz 2005

■ Emakume langilea ■ Etxekoandrea

rikusia duten egoerak, antsietate moduan diagnostikatzen dira, eta gainerako ohiko buru nahasteen diagnostikoak, tratamendu psikofarmakologikoa esleitzen zaiena, emakumeei gizonei baino psikofarmako gehiago agintzen zaizkie (Márquez et al., 2004). Mabel Burinek (1991) «errezetatutako lasaitasuna» esan ziona da. Orduan, emakumeen ondoeza buru nahasmentzat hartzen zuen eta psikofarmakoekin sendatzen saiatzen ziren. Azken hamarkadan, errezetatutako lasaitasunak aurrera jarraitu du, erritmo irmo eta konstantean, eta oraindik ez dute frogatu emakumeek beren gorputzetan izate baldintzen desberdintasun generikoak somatizatzen ari direnik –lan gehiegi, estresa, antsietatea eta abar– (Pérez Blasco eta Serra Desfilis, 1997; Burín 1991; Rodríguez, 1990; Velasco, 2006b eta 2006c).» (ibid.: 67).

«Psikofarmakoekin zerikusia duen medikalizazioaren kasuan, OMEk ohartarazi du psikofarmakoak erabiltzea arriskutsua dela gizarte arazoak arintzeko (OME 2005), eta argi ikusten da

generoak ondoezaren hautemateak eta konpontzeko jarrerak baldintzatzen dituela. Eta maila horretan da osasun sistemak ondoezari arreta emateko ereduak sustatu beharko lituzkeena, ikuspegi biopsikosoziala batekin (Velasco, 2006b eta 2006c), lotutako genero baldintzatzaileak aldatzeko. Medikalizazioa mugatzea eta sintomak eragiten dituen eta psikofarmakoak kontsumitzea ekartzen dituen ondoezerako beste irtenbide batzuk aurkitzea proposatu beharko litzateke». (Ibid.: 67)

11.1. EMAKUMEEN MENDE TASUN EGOERA¹²

«Gizonen artean, esleitutako rolak ia ez dira aldatu denboran, eta emakumea lan merkatuan sartu arren, etxeko lan berak egin behar izaten ditu. Hortaz, lanaldi bikoitzei edo hirukoitzei egin behar izaten die aurre. **Berrogeita bost eta hirurogeita bost urte arteko ia emakume guztiek sei ordu ematen dituzte egunero etxea zaintzarekin zerikusia duten jardueretan**, baina gaur egungo emakumeen % 71k bakarrik egiten ditu, eta gehienez, 2 ordu eta erdi ematen dituzte».

«Bestalde, emakume guztien % 40 lan merkatura sartu da eta horrez gain, **zaintzaileen % 84 emakumeak dira**. Haien batez besteko adina 52,9 urtekoa da. Etxekoandreak, mendeko pertsonen zaintzaileen eta ordaindutako langilearen rol horiek gehiegizko zereginak ekartzen dituzte emakumeentzat, eta ondorio kaltegarriak dituzte haien osasunean».

«**Baldintzatzaile sozioekonomikoak pertsonen osasunean nabarmen eragiten duten beste faktore batzuk dira** Erostea ahalmena, ikasketa maila eta onarpen soziolaborala gero eta txikiagoak izan, osasunaren pertzepzioa are okerragoa da. Baldintzatzaile horiek generoaren arabera banatuta daude:

- Emakumeek batez beste gizoneko baino % 17,3 gutxiago kobratzen dute,
- 50 eta 64 urte arteko emakumeen % 67,3 etxekoandreak dira
- Eta 45 eta 65 urte artekoen % 74,2k oinarrizko batxilergoaren baliokidea den edo hortik beherako hezkuntza maila dute.

«Gehiegizko lanak eta aisialdi faltak, errepikakorrak diren lanak eta gizarte onarpen eskasa dutenak, mendetasun ekonomikoko egoerekin batera, **emakumeen osasuna okerragotzen joaten dira, batez ere, klase sozial baxuenekoena eta etxean bakarrik lan egin dutenena**. Pertsona talde horrek du gaixotzeko aukerarik handiena».

11.2. PSIKOFARMAKOEN HAUTEMATEA

Psikofarmakoek kontsumoa aztertzea interesgarria da beste testuinguru batzuetan, hala nola aisialdiko edo legezko kontrako drogen testuinguruetan, aurkitzen dugunaren guztiz kontrakoa den kontsumoari erantzuten diolako. Ez da kasuala psikofarmakoek kontsumoaren ezaugarriak gainerrakoen aldean guztiz kontrakoak izatea, eta hain zuzen, emakumeek gehienbat kontsumitzea.

Droga hauek ez dute legezko eta legez kontrako beste droga batzuek dituzten konnotazioak; hortaz, emakumeen portaerari eta erduei erantzuten diete, ezaugarri «maskulinorik» ez dutelako. Sexuatua dagoena ez da droga kontsumitzea berez, baizik eta substantzia bakoitzak dituen esanahien unibertsoa.

12. Osasun eta Kontsumo Ministerioaren web orriko Txostenaren laburpenaren zatiak.
<http://www.msc.es/gabinetePrensa/notaPrensa/desarrolloNotaPrensa.jsp?id=1147>

Emakumeek psikofarmako ugari kontsumitzaileak, lehendabizi, emakumeak gizonak baino gehiago drogatzerara hel daitezkeela adierazten digu, baina substantzia bakoitzak duen esanahiaren, zein testuingurutan kontsumitzen den eta erosten den, hartzen duen estigmaren, kontsumoaren helburuaren eta substantzia erosteko aukeraren arabera dela.

Substantziak testuinguru publikoetan edo maskulinoetan kontsumitzen badira, ezaugarri maskulinoekin zerikusia badute, erostea legez kontrakoa bada, feminitatea hondatzen badu, kontsumitzailea estigmatizatzen badu edo eraginak jarrera normalizatzeko ez badira, kontsumitzeko joera txikiagoa agertuko dute emakumeek.

Ildo horretan, psikofarmakoek emakumeak babesten dituzte beren burua drogazale moduan ez ikusteaz, beste droga askok dituzten ezaugarri arbuigarri asko ez dituztelako. Etxean, bakarrik, kontsumitzen diren drogak izatea, mendekotasuna ezkututzen laguntzen du, bai beren buruei bai besteei.

Psikofarmakoak eta gizon gehiagok hartzen dituzten drogak alderatzen baditugu, kontrako ezaugarri erantzuteaz gain, lehenengoak emakumeek zailtasunik gabe bereganatzen dituzte. Taula honetan, kontsumitzaileak emakumeak direnean esanahia desberdintzen duten zenbait alderdi jasotzen ditugu:

PSIKOFARMAKOAK	BESTE DROGA BATZUK
<p>-Legezko edo agindutako drogak dira, beraz, kontsumoa sistema medikoak bermatzen du moralki. -Kontsumoa ez da erronka inolako arau edo agintarirako. -Osasun mentalarekin lotzen dira, norbera zaintzearekin, beraz. -Etxean kontsumitzen dira. -Rola modu normalizatuan egiteko aukera ematen dute. -Ez dute loturarik delituzko giroekin. -Kontsumitzea ez da arriskutsua (ez osasunerako ez legezko arloei dagokienez), profesionalak agintzen dutela eta legezkoa delako. -Ohikeriaren berezko denboran eta eguneroko zereginetan zehar kontsumitzen da.</p> <p>Rekalde, Ángel (2005)</p>	<p>-Kontsumitzeak zigor morala ekartzen du, dagokion sexutik desbideratutako portaeratzat hartzen delako. -Kontsumoa erronka da araurako. -Osasunerako kaltegarriak dira, eta norbera zaintzeko jarrera faltarekin lotzen dira. -Etxetik kanpo kontsumitzen da, leku publikoetan. -Ez dute uzten rola normaltasunez egitea. -Delituzko giroekin lot daitezke. -Kontsumitzea arriskutsua da (osasunerako eta legezko arloei dagokienez), agindutako kontsumoa ez delako, eta batzuetan, legez kontrako substantziak direlako edo indarkeriazko eta delituzko giroko jarrerekin lotzen direlako. -Ohikeriaren denboratik kanpo kontsumitzen dira (eguneroko zereginenaren time out bat dira). -Taldean eta publikoaren aurrean kontsumitzen da, beraz, iritzi moralak izan ditzake.</p>

BIBLIOGRAFIA

- Altell, G. eta Plaza, M. (2005). «Abuso del alcohol y violencia doméstica desde una perspectiva de género», Salud u drogas, 5. lib., 2. zk., 2005eko abendua. On line eskura daiteke: <http://inid.umh.es/?mod=revista&ct=numeros2.asp>
- Brod and Kaufman (arg.) (1994), *Theorizing masculinities*, Thousand Oaks: Sage.
- Butler, J. (2001). *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*, Mexiko: Paidós.
- Conway-Long, D. (1994). "Ethnographies and Masculinities", Brod and Kaufman (arg.), *Theorizing masculinities*, Thousand Oaks: Sage, 61-81. or.
- Courtenay, W. (2000). «Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: a theory of gender and health», *Social Science & Medicine* 50 (2000) 1385-1401. On line eskura daiteke: www.elsevier.com/locate/socscimed
- Gil García, E. et al (2005). «Género y psicofármacos: la opinión de los prescriptores a través de una investigación cualitativa», *Aten Primaria*, 2005, 35(8): 402-7.
- Henderson, S. (1999). *Drugs and culture: the question of gender. Drugs: cultures, controls & everyday life*, London: Sage.
- Kaufman, M. (1994). «Men, Feminism, and Men's Contradictory Experiences of Power», en Brod and Kaufman (arg.), *Theorizing masculinities*, Thousand Oaks: Sage, 142-164. or.
- Kimmel, M. S. (1994) «Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction of Gender Identity», Brod and Kaufman (arg.), *Theorizing masculinities*, Thousand Oaks: Sage, 119. or. 141.
- Llopis et al. (2005). «Uso de drogas y violencia de género en mujeres adictas en Europa. Claves para us comprensión e intervención», *Salud y Drogas*, 5. lib., 2. zk., 2005eko abendua. On line eskura daiteke: <http://inid.umh.es/?mod=revista&ct=numeros2.asp>
- López Loizaga, M. eta Mendizábal, G. (2005). *Guía para la creación de una comunicación en igualdad*, CEDEMI.
- McDonald, M. (arg.) (1994). *Gender, Drink and Drugs. Cross-cultural perspectives on Women*, Oxford: Berg Publishers.
- ----- (1994). «Introduction. A Social-Anthropologicla View of Gender, Culture and Drugs», McDonald, M. (arg.). *Gender, Drink and Drugs. Cross-cultural perspectives on Women*, Oxford: Berg Publishers.
- Merino, P.P. (2000). *Mujeres toxicodependientes en la Unión Europea, Emakumeen mendekotasunari buruzko I. Sinposio Nazionaleko txostena*, Instituto Spiral Fundazioa, 2000. urteko urriaren 6 eta 7ko jardunaldiak, Madril.
- Parnanen, K. (1991). *Alcohol in Human Violence*, New York: The Guilford Press.
- Rekalde, A. (2005). «Drogas de ocio y perspectiva de género». *Txostenak*, 16.

- Romo, N. (2001). Mujeres y drogas de síntesis. Género y riesgo en la cultura del baile, Donostia: Gakoa.
- -----(2004). «Tecno y baile. mitos y realidades de las diferencias de género», Estudios de Juventud, 64/04. zk.: 11-116.
- Sánchez Pardo, L. et al (2004). Estudio Internacional Sobre Género, Alcohol y Cultura «Proyecto Genacis», Toxikomanien Espainiako Sozietatea. On line eskura daiteke: <http://www.genacis.org>
- SIIS Dokumentazio eta Ikerketa Zentroa. Euskadi y drogas 2006, Eusko Jaurlaritzza, Etxebizitza eta Gizarte Gaietako Saila, Droga-mendekotasunen Euskal Behatokia. On line eskura daiteke: http://www.gizaetxe.ejgv.euskadi.net/r402177/es/contenidos/informacion/publicaciones_ovd_eusk_adi_drog/es_9060/adjuntos/euskadiydrogas_2006.pdf
- Soler Vila, M. et al. (1998). «Factores de riesgo asociados al consumo de antidepresivos», Aten Primaria, 1998, 22.
- Welzer-Lang, D. (2000). Nouvelles approches des hommes et du masculin, Tolosa: Press Universitaires du Mirail.
- Young, M. (1994). «The Police, Gender and the Culture of Drug Use and Adicciton», McDonald, M. (1994). Gender, Drink and Drugs. Cross-cultural perspectives on Women, Oxford: Berg Publishers.